

פרשת
האזינו
סוכות

שיעורו השבועי של מו"ר שליט"א
ובו דברים חוצבי להבות מהזוה"ק
מוסרים ורמזים מפרשת השבוע

בהוצאת
ישיבת "נהר שלום" מקובלים
תכב"ץ - ירושלים

להשיג בטל: 02-6222560

שיעור שבועי ממורנו ורבנו שליט"א

תשע"ג

פרשת האזינו – סוכות

ייחודה של שירת "האזינו"

מיוחדת היא שירת "האזינו", שיש בה לשעבר, ויש בה לעתיד לבוא, יש בה לעולם הזה, ויש בה "לעולם הבא" (ספרי).
אבל עיקר ייחודה בכך שהיא העדות הנאמנה על הייחודיות, שיש בקיום עמנו (רמב"ן ל"ג, מ'). אנחנו נבחרנו על ידי ה' להיות עמו והוא נתן לנו ארץ שתהיה נחלתנו, "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (ל"ב, ט').

ובפרשת "האזינו" ישנם נ"ב פסוקים, כמנין "אליהו", לרמוז ולסמל שכל סתרי השירה, רזיה וסודותיה החתומים וסתומים מאתנו, יתבררו ויתגלו לנו לעתיד לבא כאשר יבוא אליהו הנביא זכור לטוב. וכן יש בפרשה תרי"ג תיבות, וכל תיבה מרמזת על מצווה אחת מתוך תרי"ג מצוותינו. גם ב' המלים "השמים ואדברה" בנימטריא עולה, תרי"ג (316).

השמים בני"ג "נשמה" לרמוז לנו שצריך להאזין לצורכי הנשמה שהם התורה והמצוות ומעשים טובים ואז נזכה לאדברה דבר ה' כלומר דבר לשון מנהיג כמ"ש המנהיג שלנו מדברנא דעמיה תהיה השכינה הקדושה שהיא אות ה' אחרונה דהוי"ה שהיא המלכות המוציאה בפועל את המידות העליונות ממנה ואז ותשמע הארץ מלשון ארציות שהוא הגוף "אמרי פי" אמרו של הקב"ה כי הנשמה תשלוט על הגוף.

משה מעיד את השמים והארץ ביום מותו: "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" (ל"ב, א').

המדרש מעיר, שהפנייה של משה רבינו לשמים היא בלשון "האזינו" – מילה המבטאת קרבה, לעומת זאת הפנייה לארץ שמתבצעת בלשון "ותשמע" – שמיעה שהיא ממרחק. ומסביר המדרש: שמשא רבנו, גם בהיותו על גבי הקרקע כאן בארץ, היה קרוב לשמים ורחוק מן הארץ, על-כן, האזנה מתייחסת לשמים והשמיעה לארץ.

לעומת זאת, אצל הנביא ישעיהו נאמר: "שמעו שמים והאזינו ארץ" (ישעיהו א', ב'), באשר היה רחוק מן השמים וקרוב לארץ, לכן אמר לשמים שמעו ולא ארץ האזינו.

ומדוע היה משה כה קרוב לשמים? אלא, שכאשר דבר משה אל בני ישראל היה זה ביום מותו, ומחמת עליונות מדרגתו וגבהות מעלתו היה קרוב ביותר אל השמים, לכן אמר, האזינו השמים הקרובים, ותשמע הארץ – הרחוקה.

כי גוי אוֹבד עצות הָמָה. ואִין בהם תבונה.

ארז"ל לפני שנפטר ר' יהושע בן חנניה. אמרו לו החכמים מה נעשה עם המינים, (בעבור שהוא היה יכול לנצחם), אמר להם מכיון שהוא נפטר, עוד לא יהיה דעת וחכמה במינים לשאול, וזהו שכתוב כי גוי אוֹבד עצות הָמָה, כלומר בזמן שיפטר הכס מִישראל שהיה אוֹבד ומאבד עצות ושאלות של המינים ואפיקורסים, ע"י תשובותיו, אז "ואִין בהם תבונה". ולא ישאר בהם דעת ותבונה בטפשים האלו לשאול, וזהו הרמז, תיבת עצות בגמט' יהושע בן חנניה (מפרשים):

ראו עתה כי אני אני הוא

ראו בדעתכם תשובה הרמוז בתיבת עתה, ומהרו לשוב, כי אני אני הוא, והשכינה כביכול בגלות, ובעבורה שובו לאביכם שבשמים, ובכח התשובה אני אמית הסמ"א, ואחיה ניצוצי הקדושה. הַמָּה יֵעָלוּ עַל מְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ, עוֹד אֲרִז"ל הַלֵּךְ מֵהָעוֹלָם הַגֵּר, בֵּא חִיגֵר וכו', ויקומו בתחית המתים במומן, כדי שכל רואיהם יכירום, ואחר זה יתרפאו, וזהו אני אמית, ואחיה בתחית המתים, ואחר שיקומו במומן, מחצתי ואני רופאם (נחל קידומים):

כפיות טובה

"צור ילדך תשי ותשכח אל מהללך (ל"ב, י"ח). "צור ילדך" - השם יתברך בראך "תשי" - נתן בך טבע של שכחה לטובתך, למען תשכח את הצרות והייסורים העוברים עליך. ולבסוף - "ותשכח אל מחללך" - מנצל אתה את טבע השכחה, כדי לשכוח את בוראך. למה הדבר דומה? לאדם שהיה בעל חוב גדול וידידו הטוב יעץ לו להעמיד פני משוגע. לבסוף ניצל בעל החוב את משוגעו המעושה גם כלפי ידידו זה, בבואו לתבוע ממנו את חובו. צווח הלה: "הלא אני הוא אשר יעצתי לך להעמיד פני משוגע ועתה הנך מנצל עצה זו גם נגדי?" (המגיד מדובנא, וכן בשם הרבי מקוצק).

יערף כמטר לקחי תזל כמל אמרתי כשערים עלי דשא וכרביבים עלי עשב (לב, ב)

יש מפרשים שהמשיל הכתוב את דברי התורה הקדושים למטר. כשם שהמטר בשעה שיורד עדיין לא ניכרת השפעתו על הצמחים אלא רק לאחר זמן כאשר השמש מגיחה מאחורי העננים וזורחת על האדמה אז רואים את תוצאות המטר, כך גם דברי התורה - אף כי בשעה שהוגים בה אין מבחינים מיד בהשפעתם בכל זאת סופם לעשות את פעולתם (רבי בונים מפשיסחה).

וגדולי המפרשים פרשו שמשו רבינו רמז להם בזה כי כך הוא סדר הלימוד, בתחילה תורה שבכתב ואחר כך תורה שבעל פה, ולכן בתחילה אמר "יערף כמטר לקחי" המורה על תורה שבכתב כנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו" ואחר כך אמר "תזל כמל אמרתי" לרמוז על תורה שבעל פה.

והטעם הוא משום שקודם כל צריך לדעת את יסודות התורה ואחר כך להתרחב בה על ידי תורה שבעל פה.

ודימה הכתוב את התורה שבכתב למטר ותורה שבעל פה לטל, משום שכשם שהאדמה בתחילה צריכה למטר כדי להתרכך וכאשר התבואה צמחה צריכה אחר כך תמיד טל, כן בלימוד התורה, בתחילה צריך ללמוד תורה שבכתב שהיא פותחת את לב האדם, ואחר כך כשנתגלתה מעט בלב האדם אז ילמד

תורה שבעל פה כל ימיו.

עוד אמרו רבותינו במדרש שהתורה נמשלה למטר, כשם שהמטר יש בכוחו לשחוק אבנים שנאמר (איוב, יד, יט) "אבנים שחוקו מים" אף התורה שוחקת לב האדם, וזהו שאמרו חז"ל אם אבן הוא (יצר הרע) נמוח ואם ברזל הוא מתפוצץ. לכך אין יותר טוב לאדם מלהמית את עצמו על דברי תורה ולעסוק בה בהתמדה יומם ולילה, כנאמר (יהושע א' ח') "והגית בו יומם ולילה". ולכך נמשלה התורה למטר, מה מטר אין העולם יכול להתקיים בלעדיו, כך אין העולם יכול להתקיים בלא תורה שנאמר (ירמיה. ל"ג, כ"ה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו", ומה המטר יורד מעט מעט כך התורה כשמתחיל האדם ללמוד לומד מעט כתחילת האותיות א, ב, ג, ד, במנין קטן ולבסוף מסתכם אצלו למנין גדול קר, ש, ת, (מדרש תנחומא ג').

ואכן יש להתבונן בדברי הנביא הנ"ל "והגית בו יומם ולילה", היתכן ללמוד תורה ביום ובלילה ברצף בלי לישון, הלא לא יוכל אדם יציר חומר להתקיים ללא שינה?

ברם אמר על כך הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין וצ"ל שעל האדם ללמוד תורה ביום בעמל, ושכל כולו יהיה מונח בלימוד התורה עד כדי כך שיחלום בלילה על דברי תורה ובכך יחשב לו שהוגה הוא גם בלילה וזהו שאמר הנביא והגית בו יומם ולילה.

והביאור הזה נאה ויאה בפרט למי שאמרן כי הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין זכה לחבר חבור הנקרא בשם "רסיסי לילה" ובו חרושים שנתחדשו לו בחלום, שמי יתן והיה שנוכה לחדש חרושים שכאלו בהק"ץ.

ועל הנר"א מסופר שהיה ישן רק שעתיים ביממה, כלומר ארבע פעמים חצי שעה, וגם בזמן הזה היו שפתותיו דובבות דברי תורה (מעשה רב).

הכרת הטוב

בפרשתינו (דברים ל"ב, ו'): "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך". ופירשו הראשונים ז"ל, וז"ל: "עם נבל ולא חכם – ששכחו הטוב שעשה להם, עם נבל – בזוי, בהיותך כפוי טובה ומשלם גמול רע למטיב, על היפך הנדיב הנכבד וכו', ולא חכם – להבין את הנולד שיש בידו להטיב ולהרע" (ראה רש"י ורמב"ן וספורנו), כי מי שאינו מכיר טובה, לא רק שאין בו משום חסרון מעלה – אלא נבל הוא, ונבל נקרא!

ואמר עוד: "ולא חכם" – כלומר: אף אדם שאינו מכיר הטובה לשעבר, וכופה אותו ומכסהו, אבל אם הוא חכם ורואה את הנולד – לכהפ"ח הרי יכול לבוא ליראה את השם הנכבד והנורא אשר בידו להטיב ולהרע לו לעתיד לבוא! וגם לזה לא יחכם...

עכ"פ הרי למדנו שכל התביעה על יראת שמים – נובעת מהכרת הטוב, כמ"ש: "הלד' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם", ומסיים הכתוב בתמיהה: "הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך!", כלומר: והאיך לא תכירו זאת?!

ואמר אח"כ: "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, שאל אביך ויגדך וגו' כי חלק ה' עמו וגו', ימצאהו בארץ מדבר וגו'". וראה ברמב"ן שהכל קאי על הכתוב למעלה – "עם נבל ולא חכם", פירושו: "זכור ימות עולם" – שיתנו לב לזכור ששת ימי בראשית, הטובה שעשה להם בעת היצירה, כמו שיאמר: "בהנחל עליון גוים וגו'". בינו שנות דור ודור" – שיבינו לדעת מה שנעשה להם הדורות מעת ששבתה שכניה ביניהם, כאשר יספר: "ימצאהו בארץ מדבר וגו' יעו"ש. הרי למדנו שבמדת הכרת הטוב – תלויה כל התורה כולה, וזה כל האדם!

והנה, למדנו בפרשת כי תצא (דברים כ"ג, ה'), שהתורה ריחקה את עמון ומואב; מלבוא בקהל ד' עד עולם – "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים ואשר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך". וכתב הרמב"ן בזה, וז"ל: "והנראה אולי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה שהיו גמולי חסד – מאברהם שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי, ובזכותו שלחם השי"ת מתוך ההפכה, והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה, האחד – שכר את בלעם בן בעור, והם המואבים, והאחד – לא קדם אותם בלחם ובמים כאשר קרבו למולו. והנה הכתוב הזהירם אל תצורם ואל תתגר בם – והם לא קדמו אותם כלל וכו'", עי"ש.

למדנו מכאן יסוד נורא, עד היכן מגיע חיוב מדת הכרת הטוב שהרי אברהם אבינו עשה חסד עם לוט בן אחיו, וללוט שתי בנות – שמחן יצאו שתי אומות: עמון ומואב, וכבר עברו כמה מאות שנים, ועתה הופיעו בני ישראל שיצאו ממצרים והם כבר כעשרה דורות אחרי אברהם אבינו, והולכים לארצם ארץ כנען אשר אמר ד' לאברהם: "לך אתננה ולזרעך עד עולם" (בראשית י"ג, ט"ו), והנה ב' אומות אלו ג"כ כבר עשרה דורות מלוט זקנם בן אחי אברהם אבינו – שנמל אתו חסד והציל אותו ואת אשתו מן החרב במלחמת החמשה עם הארבעה, וגם בזכותו ניצלו אח"כ מן ההפכה כשהפך הקב"ה את סדום הרשעה, נתבעו עתה ב' אומות אלו שהיו צריכים לזכור זאת שהם גמולי חסד מאת זקנם של בני ישראל, ולגמול להם חסד ולקדם את פניהם בלחם ומים! ומכיון שלא זכרו להם החסד הזה – הרי שאין בהם מדת הכרת הטוב, כלומר: שאין בהם אפילו האחוה הפחות ביותר שנצרך בכד להיות ראוי לבוא בקהל ד'!

ובמצות הביכורים תמה מהר"ם אלשיך, על מה ששינינו במסכת ביכורים, שכל בעלי אומנויות עומדים בפני מביאי ביכורים ושואלים בשלומם; וזאת, אף על פי ששאלת שלום אסורה לפועל השכור לבעל הבית משום גזל, כאן התירו משום חביבות מצוות ביכורים. מהו ייחודה של מצוה זו? ליישוב שאלתו מקדים האלשיך הקדוש, שהחובה להכיר טובה הינה מיסודות עבודת ה', הקב"ה משפיע על האדם רוב טובה, חיים, מזון ועוד ועוד, וחייב האדם להכיר בטובתו של מקום ובכך ניכרת מדרגתו; שכן עדין הנפש יתבונן תמיד ויבחין מי השפיע עליו את כל הטוב ויודה לקב"ה, ולעומתו מי שנפשו נסה לא יכיר ולא יודה בטובתו של הקב"ה.

לפיכך הפליגה התורה בחשיבות המצוה של הבאת ביכורים ובגללה מותר לפועלים להתבטל ממלאכתם, לפי שבזה מכיר האדם בטובות הקב"ה עליו, שהשפיע ברכה באדמתו, ומאתו יתברך כל אשר יש לו. אפילו מי שיש לו חיטה אחת

בלבד מביא ביכורים כדי להביע בכך הכרת טובה למי שנתן לו כל טוב. לפי זה מובנת סיבת בריאת העולם כולו בזכות ביכורים.

והנה, בכיבוד אב ואם ג"כ הענין הוא הכרת הטוב, כמ"ש החינוך במצוה ל"ג (בפ' יתרו) ד"שרשי מצות כיבוד ואם הוא שראוי לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה – שזוהי מדה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים, ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, וע"כ באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל – כי הם הביאוהו לעולם גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו". ומסיים וכשיקבל זאת המידה (של כיבוד או"א עפ"י הכרת הטוב) – יעלה ממנה להכיר טובת האל ב"ה סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש ודעת מושכלת, שלולא שחננו האל – יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה ובמה ראוי להזהר בעבודתו ית"ש!

דרשה לסוכות

בסכת תשבו שבעת ימים וכו' למען ידעו דורותיכם כי בסכת הושבת את בני ישראל וכו'.

ויש לשאול, הרי כשיצאו בני ישראל ממצרים הושיבם ה' בסכת וזה היה בחודש ניסן נמצא כי בני ישראל ישבו בסוכה בחודש ניסן, ומדוע אנהנו יושבים בסוכה בחודש תשרי? ומצאנו בזה כמה טעמים:

א. הטור כתב כי הטעם הוא כדי להראות שעושים את המצוה לשם שמים, וכ"כ הלבוש.

והמהרי"ל הרחיב בטעם הטור וכתב שהטעם הוא, משום דאם היו עושין בניסן לא היה היכר המצוה כל כך, דמאן דרואה אומר ערבה הסוכה עליו, דימות החמה נכנסים. אבל בתשרי נכנסים ימות הגשמים וכולם נכנסים לבתיהם ורק ישראל קובעים דירתם בסוכה, א"כ ודאי הכוונה לעשות רצון אביהם שבשמים.

ב. משל לשנים שעמדו בדין ויוצאים, הנוצה שמה ביותר והמנוצה יוצא בפחי נפש, כך ישראל כיון שעמדו לדין ביוהכ"פ צוה הקב"ה שישמחו במצות סוכה ולולב, להראות לכל שהם נצחו.

ג. הילקוט שמעוני נותן טעם נוסף, כיון שבראש השנה הקב"ה דן את כל באי עולם, וביום הכיפורים חותם, ואפשר שדן את ישראל לגלות, לכן עושים סוכה וגולין מבתיהם לסוכה, והקב"ה מעלה עליהם כאילו גלו.

ד. הגר"א כתב כי ביום הכיפורים ירד משה והוריד לוחות שניות ובישר לו הקב"ה סלחתי בדבריך, והסכים לחזור ולהשרות השכינה בעם ישראל, ובי"א בתשרי צוה משה על המשכן, ובי"ד בתשרי נמלו כל חכם לב את הזהב במנין ובמשקל, ובט"ו בתשרי התחילו לעשות את המשכן ואז חזרו ענני כבוד ביום זה, ולכן עושים זכר לענני כבוד ביום זה.

ה. הזוה"ק כותב בפרשת אמור, שרק לאחר שאדם התקדש ונטהר בראש השנה וביום הכפורים אז אפשר לו לשבת בסוכה, דאל"כ מגודל חשיבות הסוכה ועוצם קדושתה שהיא מקום השראת השכינה לא היתה אפשרות לשבת בסוכה בצל השכינה.

ו. הטעם ע"פ הסוד שבסוכה יש אורות מקיפים מאימא, וידוע שאמא היא אות ה' ראשונה דהוי"ה ב"ה, ואות ה' מרמזת על הסוכה, שיש לה ב' דפנות והשלישית טפח, וע"ז אמר "ויעקב נסע סכתה" סוכת ה'. ולכן אחר יוהכ"פ שלקחנו שפע מאימא ועלינו אליה, עתה אנהנו יכולים לשבת תחת צילא דמהימנותא. ואנהנו חוסים שם שבעת ימים, כמ"ש שבעת ימים יהיה עם אמו.

ז. כן נודע שקיבלנו בימים הנוראים אורות גדולים, והשטן – עשו הרשע, לקח בעל כרחו את כל העוונות של עם ישראל על ראשו כמבואר בזוה"ק, והוא מקנא בנו מאד, לכן אנהנו הולכים להכנס תחת כנפי השכינה שהיא הסוכה שתגן עלינו. וכן כדי לסתום פיות המקטרגים והחיצונים לבל ינקו שפע מהימים הנוראים.

ח. הרב בן איש חי נתן טעם, כי אחרי הטא אדה"ר עיקר עבודת האדם היא לזכך את החומר. במעמד הר סיני התעלו בני ישראל למדרגה של אדם הראשון קודם החטא, וכשחטאו בעגל חזרה וזהמתן. ואחר יוהכ"פ שהקב"ה מחל להם השיב

את ענני הכבוד, והעננים היו מזככים אותם, ואפי' המלבושים לא בלו כל הארבעים שנה, ולכן אנחנו עושים זכר לענני כבוד כדי שאדם ישריש אצלו שצריך לזכך את החומר.

דרשו רבותינו, תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך, כתוב שובע חסר ו', שבע, ללמד, כי מי שיושב בסוכה שבעה ימים יעשו לו שבע חופות בעוה"ב. ואפי' בעל עבירות אם עושה סוכה זוכה והקב"ה מסכך עליו ע"י הסוכה בעולם הבא, ולא יוכלו מלאכי חבלה להזיקו. וכן ספ"ת גי' ת"פ כמנין לילי"ת, שבבכת מצות הסוכה להכניע אותה, וידוע שהסוכה היא מצלת אותנו מן החיצונים המתגרים בנו מחמת המצות הגדולות שעשינו.

וידוע עוד כי הסוכה היא "תיבת נח" ומצילה מן ה"מבול" של החיצונים, ורמז לזה כי התיבה היתה ארכה שלש מאות אמה, רחבה חמישים אמה, וקומתה שלושים אמה יחד עולה שלוש מאות ושמנים כמנין שלום עם הד' אותיות. וידוע גם כי סוכה בגי' הוי"ה אדנ"י, ואם נכפיל י' פעמים א', ועוד ה' פעמים ד', ועוד ו' פעמים נ', ועוד ה' פעמים י', נקבל בסה"כ שלוש מאות ושמנים גי' שלום כנ"ל, וזהו שכתוב ו"פרוס עלינו סוכת שלום".

עוד נרמז בר"ת סוכ"ה סומך ועוזר כל הנופלים. שעל ידה עולים מכל נפילה בין ברוחניות בין בגשמיות. **אומר** שלמה המלך ע"ה בסוף קהלת: את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. על האדם לפחד וליזהר מלעבור על שס"ה מצות לא תעשה, וכן יש לשמור ולקיים רמ"ח מצות עשה, שהם כנגד רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו של האדם, וזה שאמר: את האלהים יר"א, הם שס"ה מל"ת, ואת מצותיו שמור רמ"ח מ"ע, ואז כי זה כל האדם, כי האדם השלם הוא רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וע"י מצות סוכה שהיא מהמצוות שאדם מקיימה בכל גופו ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, נשמרים כל אבריו ומקבלים הארה ע"י מצות הסוכה.

וכתב הרב ראשית חכמה כי הרמ"ק לא היה מדבר בסוכה שום דיבור חול, כי קדושתה יותר מביהכנ"ס, היות ומצות סוכה היא דאורייתא, וביהכנ"ס דרבנן, וגם במשך שבעה ימים נכנסים שם שבעת הרועים וכו'. וכן העיד החיד"א אני ראיתי חסידים שהיו רועדים כל גופם לפני שהיו נכנסים לסוכה, והיו מנשקים את הדפנות מבפנים ומבחוץ.

וכתוב בשם רבינו האר"י שאם היה לנו עיניים לראות השפע היורד מאת השי"ת דרך הסכך והדפנות וכו', היינו מתמלאים שמחה ולא היינו יכולים כלל לצאת מן הסוכה.

ובזוה"ק כתב מי שנזהר במצות סוכה אם חלילה יפול באיזה צרה, מצות הסוכה תגן עליו מאד, כמו שכתוב כי יצפנני בסוכו.

ו**דרשו** רבותינו כי המצטער פטור מן הסוכה, והכוונה כי על ידי מצוות הסוכה נפטרים מכל צער ועוד אמרו רבותינו: "חולין ומשמשיהן פטורים מן הסוכה", והכוונה שעל ידי מצוות הסוכה נפטרים מכל החלאים.

אומר הפסוק – בסכת תשבו שבעת ימים וכו' ואומר הזוה"ק, כי הימים האלו הם הספירות העליונות חג"ת נה"ם, שכל אחד מהם נקרא יום, יום א' חסד, ב' גבורה, וכו', ולכן הקב"ה מצוה את הספירות העליונות ואומר להם תשבו עם בני בסוכה ותשפיעו עליהם שפע של קדושה וטהרה.

ואמר ר' אבא כי בתחילה כתוב בסכת תשבו שבעת ימים, שהוא מלשון נוכח, ואח"כ כתוב כל האזרח בישראל ישבו בסכת, מלשון נסתר. ותירץ דבתחילה דיבר לספירות העליונות שהם האורחים העליונים אברהם יצחק ויעקב וכו' שהם בחי' אותן הספירות העליונות שזה השרש שלהם. ואח"כ מדבר אל כל ישראל לישב בסוכה, וצריכים עם ישראל לעמוד על פתח הסוכה ולהזמין את האושפיזין קדישין, ולומר כפי שהיה אומר רב המנוא סבא, תיבו אושפיזין עלאין וכו'. **וכתב** עוד בזוה"ק כי חייבים למחדי למסכני (לשמח העניים), כי זה החלק והמנה של האושפיזין, ואם לא עושה כן, קמים האושפיזין והולכים להם, וח"ו מקללים אותו וכו', ואם נותן לעניים, כל אחד מברך אותו וכו'.

הנה נודע מה שאמרו רבותינו כי מצות הסוכה היא רומזת לאדם שיצא מדירת קבע, שחושב שהעולם הזה הוא קבע, הוא העיקר, ויש בדירת עראי שבעה ימים כנגד שבעים שנותיו של אדם, כדי שידע שהכל הבל וריק, והאדם רק זמני כאן בעולם הזה, ולכן סכה ר"ת 'סוף כל האדם, וכאשר האדם מתבונן בזה רואה כי העיקר הוא עוה"ב, וכל מה שקורה כאן בעוה"ז הכל הבל, הכבוד המדומה ועושר וכו'. וכן ידוע שהכשר סוכה ע"י ב' דפנות והשלישית אפי' מפה, והענין הוא כי הסוכה רומזת לחיי העוה"ז שהם צריכים להיות עראי, ועוה"ב קבע ועיקר. והנה בעוה"ז צריך בני חיי מזוני והם הג' דפנות, ב' דפנות שלימות הם "בני" "חיי" אבל "מזוני" מספיק אפי' מפ"ח שהוא ר"ת ט"וב פ"ת ה'רבה.

כתוב בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת למען ידעו דורותיכם כי בסכת הושבתני. וכידוע כל עיקר מצות סוכה היא היות וכאשר יצאנו ממצרים הקב"ה הושיב אותנו בסכת, וכידוע שהם היו ענני כבוד שבעה עננים שבהם הקב"ה הקיף אותנו ושמר אותנו ולכן נצטוינו לשבת שבעה ימים.

וידועה השאלה והרי היו שלש מתנות נכבדות לעם ישראל, מן בזכות משה רבנו, ענני כבוד בזכות אהרון, ובאר בזכות מרים. וא"כ מדוע אנחנו עושים זכר רק לענני כבוד? ותיריך הגאון חיד"א ג' תירוצים.

א. כאשר אנחנו עושים זכר לאיזה ענין לא עושים ממה שיש עליו קטרוג, כמו שנאמר אין קטגור נעשה סניגור, למשל שופר אנחנו תוקעים בשל איל, זכר לעקדתו של יצחק, ולא בשל פרה כדי לא לזכור ח"ו מעשה העגל, ולכן גם כאן לא נעשה זכר למן, היות ועם ישראל קראו לו לחם הקלוקל, וכן זכר למים כדי לא להזכיר את מי מריבה אשר רבו בני ישראל, אבל בענני כבוד היתה שמחה גדולה לעם ישראל, ולא היה בהם שום מחלוקת, לכן עושים זכר לענני הכבוד.

ב. בענני כבוד לא היה חלק רק לעם ישראל בלבד, כידוע שהערב רב לא היו בתוך הענני כבוד, משא"כ המים והלחם שהיו לכולם.

ג. כל אבא חייב לתן לבנו לחם ומים, אבל איננו חייב לעשות לו כבוד כזה גדול.

וכנגד הג' תירוצים יש שלושה פסוקים:

א': "בסכת תשבו שבעת ימים", בלי שום קטרוג ואפשר לישב בסכת ולעשות לזה זכר.

ב': "כל האזרח בישראל ישבו בסכת", כי רק על בני ישראל היו ענני הכבוד ולא על הערב רב.

ג': "למען ידעו דורותיכם כי בסכת הושבתני", עשיתי להם כבוד גדול יותר מהחיוב של אב לבנו.

ויש לעשות הסוכה בשמחה ובמסירות נפש ועל ידי זה זוכה לדברים הרבה וכמו שהביא בנו של ר' חיים מצאנז, על כפרי פשוט וירא שמים שלא היה לו במה לסכך את סוכתו כי לא היה לו כסף לרכוש סכך. ובערב החג יצאו ואשתו אל היער לתלוש ענפים בשביל הסכך וכשהתחיל לרדת אט אט הערב התחילו לחשוש שמא נכנס החג והתחילו תולשים הענפים בשיניהם כדי לעשות בשינוי ותוך כדי נפצעו בפיהם וכל זה בכדי לקיים את המצווה החשובה ועל ידי זה נעשה רעש בשמים ותוך כדי כך ראו כי עוזר להם אדם והביא אותם לעיר ועזר להם לסכך וזכו לקיים את מצוות החג בשמחה וכשסיפרו את המעשה לרב הקהילה אמר להם כי אברהם אבינו ע"ה, אושפיזא קדישא הראשון בא בעצמו ועזר להם בגלל מסירות נפשם.

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל וכו'"

והנה ארבעת המינים הללו רומזים לנו על האברים שבגוף, האתרוג רומז ללב, והלולב רומז לעמוד השדרה, וההדס רומז לעיניים, והערבה לשפתיים, והאדם צריך לקיים בזה ולקחתם "לכם" אותיות מלך, שיקח האדם את אלו האברים וימלוך הוא על אבריו ויקדשם. ועוד אחרי שאדם חטא כל השנה ועכשיו אחרי יום הכיפורים על ידי ארבעת המינים הוא מתקן את פגמיו שנאמר "ונפש כי תחטא ומעלה מע"ל לכאורה תיבת מע"ל מיותרת ודרשו מע"ל ר"ת **ב**עור **ע**יניים **ל**ב לשון שהנה עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה ולזה רומז ארבעת המינים האתרוג כנגד פגם הלב שהומד הלולב כנגד פגם היסוד ההדס כנגד פגם העיניים ושפתיים כנגד פגם הלשון. גם נרמז עוד כי אתרוג גי' תורה ור"ת **א**ל **ת**ביאני **ר**גל **ג**אווה ועל ידי הענוה שיודע שהעוה"ו עראי יזכה ללולב ר"ת **ו**טהר **ל**בנו **ל**עובדך **ב**אמת, ואחרי שזוכה לעבוד את הקב"ה באמת ובלב טוהר, זוכה לערב"ה שהיא ר"ת **ב**רחמיך **ה**רבים **ר**חם **ע**לינו, ואז זוכים למצות הד"ס שהקב"ה יקים את סוכת דוד הנופלת ר"ת הד"ס.

וע"י כל זה נזכה בסכות תשבו שבעת ימים שהם ר"ת תשבי. שיבוא ויבשרנו במהרה בימינו אמן.

ועוד כי בארבעת המינים רמוזה המרכבה העליונה, כי ההדס היא כנגד ג' אבות כמ"ש ענף עץ עבות אל תקרי עבות אלא אבות, וגם משולש כנגד אבות שלושה. ערבה הם משה ואהרן, שהם ערבים זה לזה, כמ"ש וראך ושמה בליבו. לולב כנגד יוסף הצדיק כמ"ש צדיק כתמר יפרח. ואתרוג הדר יש בו, כנגד דוד המלך כי מלך צריך להיות הדר.

מצודה לאגוד הלולב בקשר גמור ביחד עם ההדס והערבה, וידוע שהאתרוג יש בו טעם וריח רמז לאנשים שיש בהם תורה ומעשים טובים. והלולב יש בו טעם ואין בו ריח, רמז לאנשים שיש בהם תורה ולא מצות. וההדס יש בו ריח ולא

טעם, רמז לאנשים שיש בהם מצות ולא תורה. והערבה אין בה לא טעם ולא ריח, והוא רמז לאנשים שאין בהם לא תורה ולא מצות, אמנם דבר גדול לאוגדם יחד ולקשור אותם אלינו ולהתחבר אליהם כדי לקרב אותם לאבינו שבשמים, וע"ז אמר האדמו"ר מלעלוב אילו כל יהודי מושיט יד לרעהו הייתה נעשית יד ארכה ארכה עד השמים, ומקבלים שפע הדוק וקשור של טובה וברכה.

ועוד כאשר כל ארבעת המינים קשורים כאגודה אחת דומים הם לשרביטו של מלך שהקב"ה בעצמו ממונה עליהם.

"ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" איזוהי שמחה זו שמחת בית השואבה

בחג הסכת היו עושים במקדש שמחה גדולה מאד, שנאמר "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". וכיצד – היו עושים – ערב יום טוב הראשון היו מתקנים במקדש מקום לנשים מלמעלה, ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבבו אלו עם אלו, ומתחילים לשמוח ממוצאי יו"ט ראשון כל ימי חול המועד, חוץ משבת ויו"ט, והשמחה היתה מזמן הקרבת התמיד של בין הערביים עד סוף הלילה, ומנגנים בחלילים, ובכנורות, ובנבלים ובמצלתיים, כל אחד בכלי שיר שהוא יודע, ומי שיודע לנגן או לשורר בפה עושה בכל בחו, ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפוזין ומכרכרים כל אחד ואחד כפי כוחו וידיעתו. ואומרים שירות ותשבחות כל הלילה כולה, ולא היו ישנים כל שבעה ימים, אלא מנמנמים מעט.

וכמו שאומרת הגמרא בסוכה (נג ע"א) וז"ל כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו, אמרו עליו על רשב"ג כי בשמחת בית השואבה היה נוטל ח' אבוקות של אור, וזורק אחד ונוטל אחד ואין נוגעות זו בזו, וכשהוא משתחוה נועץ ב' אגודליו בארץ ומתכופף ונושק את הרצפה, לקיים מה שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה", וזוקף ואין כל בריה יכולה לעשות זה. ושמחה זו לא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל, ראשי הישיבות והסנהדרין, החסידים הגדולים, ובעלי המצות, הם לבדם היו משמחים את העם, וזה היה כבודם, אבל כל העם, האנשים והנשים רק היו באים לראות ולשמוע. ובכל שנה היה רגיל מו"ר הגאון המקובל ראש ישיבתינו כמוהר"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל לדרוש בחג הסכת ובתוך דבריו היה אומר דברים אלו.

וכתב השל"ה שלא היו זורקים את האבוקות אלא חכמי ישראל הגדולים כדי לפרסם לכולם ששמחה זו היא מיוחדת במינה, שמחה של מצוה ולימוד תורה ולא של שחוק וקלות ראש.

וכידוע שלא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה מהאור הגדול של שמחת בית השואבה, עד כדי כך שכאשר היתה האשה מבררת החיטים למאכל וכו' אפי' טיפת לכלוך קטן רואה מהאור הגדול של שמחת בית השואבה, והאור היה רוחני לא גשמי, והיה מאיר את כל ציון וירושלים כל הלילה כולה, כמש"כ לילה כיום יאיר כחשכה כאורה.

ומצינו בשמחת בית השואבה שהיו מנסכים יין ומים, והרמז בזה כי היין מגביה את האדם כמו שאמרו חמרא וריחני פקחין שאדם יגביה עצמו במעלות התורה, והמים מרמזים לענוה, שהם הולכים למקום נמוך, וכך גם דברי תורה שנרמזו למים שנא' אין מים אלא תורה, אינם מתקיימים, אלא במי שמנמיך עצמו ודעתו שפלה.

ועוד רומז כי האדם יש לו עליות וירידות, יש פעמים הוא הושב שהוא למעלה ודעתו גסה עליו, ופעמים הוא למטה ודעתו שפלה עליו.

שמחת בית השואבה נקראת כך שמשם שואבין רוח הקודש, כמו שכתוב "ויפח כו' ויהי האדם לנפש חיה" ותרגמו לרוח ממללא. לכן אחר ר"ה ויוהכ"פ שניתן החיים לאדם ונתחדש רוח חיים בקרבנו זוכה לרוה"ק. וכמ"ש בגמ' תינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה. לכן בימים אלו נפתחים שערי דעה בלבות בני ישראל. ולכן שמחת תורה אחר סכת. ובנבואה יש כמה מדרגות. ושרש הכל הוא הדיבור שיכול אדם להוציא דברי תורה כראוי. כמ"ש ז"ל שם נביא מלשון ניב שפתים. לכן גם מי שאינו בא למדרגת נביא אעפ"כ בהתעוררות רוח חיים ויכול להוציא דברי תורה מפיו נקרא רוח"ק וזהו עיקר השמחה כשבא האדם אל שלימות רוח שבקרבנו, כמ"ש שמחה לאיש במענה פיו:

רמז נפלא כתב סניגורם של ישראל רבי לוי יצחק מברדיטשוב, נאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון וכו', ודרשו חז"ל ראשון לחשבון עוונות, ומסביר הרב כי הכוונה היא כי ידוע כי האדם מראש חודש אלול ועד יום הכיפורים חוזר האדם בתשובה מיראה וידוע כי אדם החוזר בתשובה מיראה כל הזדונות נהפכות לשגנות. והנה בראש השנה ובעשרת ימי תשובה אנחנו הולכים למקור מים חיים ומקיימים תשליך שנא' ותשליך במצולות ים כל הטואתם וטא זהו שגגה כידוע. והנה לאחר יום הכיפורים הקדוש מתחיל האדם מיד בבניית הסוכה ועושה את כל מצות הסוכה באהבה רבה ועושה תשובה

מאהבה והוא עושה עכשיו חשבון ביום הראשון של סכת שאילו היו בידיו עכשיו זדונות היו נהפכים לזכויות, אבל הוא השליך אותם אל הנהר לכן הוא רץ אל הנהר ומתחיל לשאוב את כל החמאים שהשליך שעכשיו הם זכויות וזוהי השמחה האמתית. ולכן נקראת שמחת בית השואבה.

מאמרי הזוהר הקדוש

יסביר סוד הג' מתנות עליונות וחשובות שזכו עם ישראל במדבר, "מן" בזכות משה. "ענני כבוד" בזכות אהרן. "באר" בזכות מרים.

ח"ג ק"ב ע"ב

(ויקרא כ"ג לד) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם, רַבִּי יְהוֹדָה פָּתַח, (במדבר כא א) וַיִּשְׁמַע הַפְּנֵעֵי מֶלֶךְ עֶרְדַּר רש"י כותב שמע שמת אהרן והסתלקו ענני הכבוד. תַּיִנְיָנוּ, ג' מַתָּנָן עֲלָאִין למדנו שלש מתנות מעולות וחשובות שמורים על חסד גדול מן השמים ואהבה גדולה לעם ישראל, אֲזַדְמָנוּ לְהוֹ לְיִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי תְלָתָא אַחִין נודמנו להם לעם ישראל במדבר על ידי שלשה אחים. מִשָּׁה, אַהֲרֹן, וּמְרִים. דהיינו מן, בְּזִכּוֹת מִשָּׁה. עֲנַנֵי כְבוֹד, בְּזִכּוֹת אַהֲרֹן. בְּאֵר, בְּזִכּוֹת מְרִים. וְכִלְהוֹ אַחִידָן לְעֵילָא וכולם אחוזים ומושרשים למעלה באצילות. מן בְּזִכּוֹת מִשָּׁה, דְּכִתְיִב שכתוב (שמות טז ד). הַנְּנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם (דף ק"ג ע"א) מן הַשָּׁמַיִם מן הַשָּׁמַיִם (דף ק"א), דָּא מִשָּׁה זה בחי' משה כי השמים סוד ת"ת שמשה רבנו היה מרכבה למדת הת"ת. השמים אותיות משה י"ם ר"ת "יביא מן" [א].

עינים והארות

תבשילים שבעולמו (מכילתא בשלח). רבי נחמיה אומר: "לא חסרת דבר" – לא חסרת אלא דיבור, אתה מדבר ומבקש, מהו הטעם הרצוי עליך, וכך נהיה. אמרת: "יעשה המן כבשר עגל" – והוא נעשה כמעט בשר עגל. "יעשה המן כעוף מפוטם" – והוא נעשה כעוף מפוטם. "יעשה המן כתבשיל" – נעשה כתבשיל, "יעשה המן כעוגה" – נעשה כעוגה (מדרש תהלים כג). רבי אבא אמר: אפילו חושב בלבו לומר מה שנפשו מתאוה, הקדוש ברוך הוא עושה רצונו, והיה טועם טעם מה שהיה מתאוה! אלא שטעמו של המן עצמו, בחורים היו טועמים טעם לחם, זקנים – טעם דבש, תינוקות – טעם שמן. כל אחד טועם בו טעם לפי טעמו ורצונו! (שמות רבה כה).

ערך שלחן במדבר. לילה לילה, כאשר היו ישראל ישנים על מיטותיהם, היה המן יורד בלם, כדי שישכימו בבוקר וימצאו את פרנסתם מזומנת. ובאיזה יופי והדר היה יורד!

צא וראה, כיצד היה המן יורד לישראל? תחילה, יוצאת רוח צפונית ומטאטאת את המדבר. אחר כך יורד מטר ושופף את הארץ. והטל עולה מן הארץ, והרוח מנשבת בו ועושה אותו כמין שלחנות של זהב, והמן יורד עליהם. לאחר מכן היה המן מתכסה בשכבה נוספת של טל מעליו, כדי שישאר צח ונקי ולא יבואו עליו זבובים ופרעושים או עפר (מכילתא בשלח ג).

בכל בוקר, כאשר היו בני ישראל קמים משנתם, היו מוצאים את המן כשהוא מוכן ומזומן להם, כמונה בתוך קופסה, צח ונקי! שמש הבוקר היתה זורחת על שכבת הטל העליונה, וכך היה הטל עולה, והמן היה מתגלה בהדרו ובתפארתו – והוא אף הם ונעים לאכילה! (יומא עו ע"א. רש"י שמות טז יד)

דבר יום ביומו ניתן להם המן, ולא כמות גדולה שתספיק לימים רבים, וכך לא היו צריכים אף לפרוח לאחסן את המן ולשאתו ממקום

[א] יש תורה ויש קמח!

ארבעים שנה ירד המן לישראל, דבר יום ביומו – בזכותו של משה רבנו. למעשה, בחודש הראשון להליכתם במדבר, עדיין לא ירד מן, אלא בני ישראל אכלו מהמצות שהוציאו עמם ממצרים, וה' שלח להם ברכה שהספיקו להם למשך שלושים יום, ואף נתן בהם ה' טעם מיוחד, כטעמו של המן. ואולם המן עצמו התחיל לרדת מיום ראשון ט"ז באייר, במשך 40 שנה, עד שנפטר משה רבנו, ובני ישראל חצו את הירדן והגיעו אל ארץ כנען (רש"י שמות ט"ז פסוקים א – לה).

הרועה הנאמן, אשר בו בחר ה' להנחיל לעמו ישראל את התורה הקדושה, אשר היא מזון הנפש היהודית, הוא זה שבזכותו ירד להם אף המזון הגשמי, שהרי אמרו חז"ל (אבות פרק ג משנה יז): "אם אין קמח, אין תורה. אם אין תורה, אין קמח" – ללא קמח ומזון, אי אפשר לעסוק בתורה, אך מנגד – ללא תורה, אין כל תועלת בקמח ובמזון, כי לתוהו יכלה אדם את ימיו, ומה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש?! (ברמנורא) משה רבנו, הוא שהוריד לעם ישראל גם את התורה וגם את הקמח.

מהו המן.

מהו, למעשה – המן? "והמן כזרע גר הוא, ועינו כעין הבודלה והיה טעמו כטעם לשד השמן" (במדבר יא ז-ח). "ותעל שכבת הטל, והנה על פני המדבר דק מחספס דק ככפר על הארץ... והוא כזרע גר לבן וטעמו כצפיחית בדבש" (שמות טז, יד לא).

המן היה כעין זרעים דקים עגולים, בצבע לבן כאבני קריסטל בוהקות. טעמו "כטעם לשד השמן" – אמר רבי אבהו: מה שד זה – תינוק טועם בו כמה טעמים, אף המן, כל זמן שישראל אוכלים אותו, מוצאים בו כמה טעמים. (יומא עה ע"א).

רבי אלעזר המודעי אומר: הרועה דבר אפוי, היה יכול לטעום במן כל מיני מאפה שבעולם. והרועה דבר מבושל, היה יכול לטעום כל מיני

עיונים והארות

לבנו מזונות בשפע רב – פעם אחת בשנה היה מקציב לו עבור כל השנה כולה. ואולם אז לא היה הבן מקביל פני אביו, אלא רק פעם אחת בשנה, בעת שהיה צריך לקבל את מזונותיו. מה עשה המלך? החל לתת לו את מזונותיו דבר יום ביומו, וכך היה הבן מקביל פני אביו בכל יום!

אף ישראל, עמו האהוב של ה' יתברך, נתן להם ה' מן דבר יום ביומו. וכך, מי שיש לו ארבעה או חמשה בנים, היה דואג ואומר, שמא לא ירד מן למחר, וחלילה ימותו כולם ברעב?! נמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים! וכך היו בני ישראל כל אותו הזמן בעלי יראה ולב טוב ומשועבדים לה' יתברך. (יומא עו ע"א).

זה שאומר הפסוק (שמות טז ד): ויאמר ה' אל משה, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך בתורת אב לא". אין אני נותן להם תבואה רגילה הגדלה בארץ, שהאדם מרגיש שיש לו בעלות ושליטה עליה, וכביכול יכול הוא לפרנס את עצמו, אלא אוריד להם "לחם מן השמים" – ממקום שאין היד שולטת, כדי שיהיו עיניהם תלויות אלי תמיד. וכמו כן אתן להם אותו "דבר יום ביומו" – ובכך ילמדו ויפנימו ש"בורא יום – בורא פרנסתו" – מי שבורא את היום ונותן לנו בו חיים, בורא אף את הפרנסה הנצרכת לנו לאותו היום – "ברוך אדני יום יום!" ואצוה עליהם שלא להותיר ממנו למחר – "איש אל יותר ממנו עד בקר" – שהמותיר הרי הוא מחוסר אמונה, וכבר אמרו חז"ל: (סוטה מח): שמי שיש לו לאכול היום, ואומר מה אוכל למחר, הרי הוא מקטני אמנה (מפרשים שם). "למען אנסנו הילך בתורתו" – כל זה נאמר על מדת הבטחון, כי מי שאינו שלם במדת הבטחון, מבלה כל ימיו לאסוף ולכנס, ומתי יעשה לבית ה', לעסוק בתורה?! כנודע מדרכי רוב העולם, ההולכים אחר ההבל ויהבלו, ועסק התורה תפל אצלם". (כלי יקר שם).

באור פני מלך חיים.

מלבד אופן ירידתו ולקיטתו של המן, שהיה בו כדי לחזק את ישראל ולקרנם לאביהם שבשמים, אף המן עצמו – היה מזון רוחני מיוחד, מטוהר ומזוכך, שיש בו כדי לזכך ולטהר את לבם של ישראל לאביהם שבשמים.

דוד המלך מכנה את המן "לחם אבירים" (תהלים עח כה). אמר רבי עקיבא: "לחם אבירים" – לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו! אמר רבי ישמעאל: "לחם אבירים" – לחם שנבלע באברים ושאין לו פסולת, והאוכל ממנו אין צריך לצאת לנקביו (יומא עה ע"ב). ולכאורה, וכי מלאכי השרת אוכלים לחם? אלא שאכן המלאכים אינם אוכלים לחם, ואולם ניוונים הם מזיו השכינה, מאורו של ה' יתברך! והמן, שירד להם לעם ישראל – היה אף הוא מאותו אור עליון – "ועינו כעין הבדולח" – מזהיר ומבהיק מאורו של ה' יתברך! וזו הסיבה שהיה נבלע באברים, כי היה טהור, זך ונקי מכל פסולת, אכילת מזון כה טהור ורוחני – אינה מתאימה לכל אדם. היתה זו דרגה מיוחדת, שאליה הגיעו עם ישראל רק לאחר קריעת ים סוף, שבה זכו לראות את הקב"ה עין בעין. מאותה השעה, התעלתה נפשם להדבק בזיו השכינה, והיו ראויים לאכול מן המן (עיין באורך כלי יקר ורכנו בחיי שמות טז ד).

דרגות שונות בעם.

ואכן, לא כל שכבות העם זכו לחוש את טעמו ומיוחדותו של המן באופן שווה. ה"ערב רב", מפני גשמיותם וחומריותם, לא הצליחו להשיג את טעמו הזך והמיוחד של המן, הם חשו כי הוא תפל בעבורם,

למקום, אלא בכל מקום שהלכו, מצאו את פרנסתם מזומנת מיד המלאה והרחבה של הקב"ה, ישתבחה שמו ויתעלה כבוד הדרו! יחד עם המן היו יורדים להם לישראל דברים נוספים שנצרכו להם במדבר: תמרוקים ומיני בשמים לנשים, תבלינים שונים, ואפילו אבנים טובות ומרגליות, ומהם הביאו נדבה למשכן (יומא עה ע"א). ובנוסף למן, בכל לילה היו צומחים במדבר אף עשבים, עבור מאכלם של הבהמות! (ילקוט ראובני, מובא במעם לועז שמות א תד). פרסום הנם.

עד ארבע שעות מתחילת הבוקר, היו ישראל יכולים ללקט את המן, אך לאחר מכן התחזק כוחה של חמה, והיתה זורחת על המן וממיסה אותו, כמו שנאמר "וחם השמש ונמס". וכיון שהיה המן מפשיר ונמס, היה נעשה נחלים נחלים, ובאים איילים וצבאים ויחמורים וכל מיני בהמות ושותים מהם. וכאשר היו אומות העולם צדים מאותן בהמות ואוכלים אותן, היו טועמים בהן טעם משובח ומיוחד של מן, ויודעים מה שבחן של ישראל! (מכילתא בשלח ד).

איסי בן יהודה אומר: "מן שירד להם לישראל, היה מתגבר ועולה, עד שרואים אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר (תהלים כג ה): "תערך לפני שלחן נגד צררי" (ילקוט שמות טז). ברכת ה' היא תעשיר.

כמות המן שירדה בכל יום – היתה גדולה ועצומה, הרבה מעבר למה שנדרש לעם ישראל למאכל. רבי אלעזר המודעי אומר: "מן שירד להם לישראל היה גבוה ששים אמה!" (יומא עו ע"א) ללמדנו, שיש להקב"ה שפע עד בלי די, לא חסר לו כדי לפרנס את כולם ביד רחבה ומלאה, והרבה מעבר לכך. ומה שלעיתים יש לאדם קשיים בפרנסה, הרי זה למטבתו ולמענו, כדי להעמיד אותו בנסיונות שונים, לחזקו ולחשלו באמונה.].

ואולם, למרות הכמות הגדולה שירדה, מצוה הקב"ה ואומר (שמות טז טז) "לקטו ממנו איש לפי אכלו, עמר לגלגלת מספר נפשותיכם, איש לאשר באהלו תקחו!" – כל אחד יאסוף אך ורק את הכמות הנצרכת לו ולבני ביתו ליום אחד, ואין להותיר מן מיום אחד ליום המחרת! אוספים עם ישראל מן המן, חלקם יותר וחלקם פחות. ואולם נס גדול היה, שכאשר הגיעו אל ביתם ומדדו את המן – מצאו כל אחד בדיוק "עמר לגלגולת" – כמות מאכל של יום אחד עבור כל אחד ואחד מבני הבית, לא יותר ולא פחות! – "ולא העדיף המרבה, והממעט לא החסיר!"

ומכאן נלמד שכל אחד מקבל את הפרנסה הקצובה לו משמים, ולא תועיל לו שום השתדלות יתירה כדי להשיג מעבר לכך! עוד נלמד – כי זוהי דרך התורה באכילה, לאכול כפי צורכו ולא יותר, שלא יפריע ויכבד עליו האוכל, ויבוא לידי נאווה ועצלות ורפיון בעבודת ה'.

ואולם ביום הששי, כאשר לקטו מן המן ובאו אל ביתם, מצאו שיש בידם שני עומרים עבור כל אחד, ולא עוד אלא שהיה המן משובח יותר בריחו ובטעמו מאשר בכל יום, היה זה "לחם משנה" שהכין להם ה' יתברך לכבוד שבת קודש.

שיהיו נושאים את לבם.

הצורה שבה היה יורד המן – דבר יום ביומו, בשפע כה רב, וכל אחד צריך לקחת רק כפי צורכו מבלי להותיר למחר – היה בה חינוך יומיומי מאלף לעם ישראל! תלמידיו של רבי שמעון בן יוחאי שאלוהו: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, כדרך שהתבואה גדלה פעם אחת עבור שנה שלמה? אמר להם: אמשול לכם משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שיש לו בן יחיד ואהוב. היה המלך נותן

עֲנֵי כְבוֹד בְּזִכּוֹת אֶהְרֶן שהוא מרכבה לחסד **דְּבַתִּיב**, שכתוב (במדבר יד יד) **אֲשֶׁר עֵינַי בְּעֵינַי** ר"ת גימ' ע"ב כמספר חסד (אֶהְרֶן) **נְרָאָה** אותיות אהרן **אֶתָּה יְיָ וְגו'** ומסיים הפסוק וענגך עומד עליהם שכל שבעה עננים היו בזכות אהרן, ו**דְּבַתִּיב** ועדיין מי אמר שהיו ז' עננים אולי היה רק ענן אחד, לכן מביא ראייה מהקטורת של יוה"כ (ויקרא טז יג) **וְכִסְּהָ עֲנַן הַקְּטֹרֶת** את הכפורת. **מַה לְהֶלֶן שְׂבָעָה** מה בענן הקטורת שבעה עננים דהיינו ענן הקטורת שפי' הקשר שקושר עמו כל ז' עננים. **אֵף כָּאֵן נִמִּי שְׂבָעָה** גם כאן שכתוב וענגך עומד עליהם ג"כ היו שבעה עננים בזכות אהרן. **דְּהָא בְּקִטְרֵת שְׂבָעָה עֲנַנִּין מִתְקַשְׂרֵן בְּחֻדָּא** שהרי בקטורת שבעה עננים היו מתקשרים כאחד כי קטורת מלשון קשירה. ומש"כ ענן הקטורת פי' ענן שקושר עמו כל השבעה עננים, והיו נמשכים ע"י הקטורת שבעה מקיפים [ב] של

עיונים והארות

בשלה (כ) פנויים מדאגות של פרנסה, מתורגלים באמונה ובטחון בבורא עולם, ניוונים ממזון טהור וזך, המזכך ומטהר את לב האדם – הוגים בתורת ה', וכך נחקקת התורה ומתיישבת היטב בנופם. לימוד לדורות.

המן – על כל משמעותו המאלפת ולקחיו הגדולים – נשמר למשמרת לדורות הבאים. בצווי של הקב"ה, נשמרה במשכן צנצנת אחת של מן, לאות ולזכרון. "זה הדבר אשר צוה ה', מלא העמר ממנו למשמרת לדורותיכם, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אותם במדבר, בהוציאי אתכם מארץ מצרים" (שמות טז לב). צנצנת המן נשמרה לפני ארון ברית ה' במשכן, ולאחר מכן בבית המקדש, במשך כ-900 שנה, עד לחורבן בית המקדש הראשון. מקומה המיוחד יחד עם לוחות הברית, מלמד אותנו כי כאשר אדם שומר את התורה והוגה בה, אזי הקב"ה מזמין לו את פרנסתו כמו המן.

ואכן, בימי ירמיהו הנביא, כאשר היה ירמיהו מוכיח את ישראל למה אינם עוסקים בתורה, היו ישראל אומרים לו: "אם נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה – מהיכן נתפרנס?"! הוציא להם ירמיהו את צנצנת המן ואמר להם (ירמיה ב לא): "ראו דבר ה'!" "שמעו לא נאמר, אלא ראו, ראו בעיניכם, בזה התפרנסו אבותיכם במדבר! הרבה שלוחים יש לו לקב"ה להכין מזון ליראיו! (רש"י שמות טז לב) "כי עשה זה להודיעם, כי הוא המחיה האדם בכל אשר יגזור, אם כן שמור מצותיו וחיה" (רמב"ן דברים ח ג).

[ב] איסוף העם.

כבר באותו יום שיצאו ישראל ממצרים, התחילו ענני הכבוד ללוותם. נתאר לעצמנו הרי עם ישראל בלילה האחרון לשהותם במצרים – היו בביתם, חגגו והקריבו "קרבן פסח", בחצי הלילה היתה מכת בכורות, ופרעה רץ בבהלה אל משה להתחנן אליו שיוציא את ישראל ממצרים. בבוקר הלכו עם ישראל אל בתי המצרים לבקש מהם כסף וזהב ובגדים, ואכן אספו רכוש רב ועצום, עד שלכל אחד מישראל היו אוצרות שהטעינום על תשעים חמורים לפחות, וכל חמור היה טעון ב-18 ק"ג כסף וזהב ואבנים טובות ובגדים! והנה – באותו יום ממש, בשעה קלה, מתאספים עם ישראל כולם, מכל רחבי מצרים הגדולה – אל רעמסס, ומתחילים במסעם לכיוון מקום הנקרא "סוכות". הכיצד?! כיצד אפשר לאסוף עם שלם מתוך ארץ כה גדולה, עם נשים וילדים, ומיליוני בהמות טעונות, ועם "ערב רב" שהצטרף אליהם – תוך זמן כה קצר?!

אכן היה זה נס, שנעשה על ידי הענג, היאך? אמר רבי חנינא מתקרב היה הענג אל ישראל, והם טוענים עליו את נשיהם ובניהם וכלותיהם, אף סוסים, פרשים ופרדים. והיה הענג מקיף את כל ארץ מצרים, שהוא מהלך ארבעים יום, כהרף עין! (מדרש זוטא שיר השירים ח).

על כנפי נשרים.

ולכן הכינו אותו כאילו היה מוזן שצמח – טחנו אותו ברחיים, לשו וערבבוהו עם תבלינים שונים כדי להכניס בו טעם. ואילו בני ישראל, כל אחד לפי דרגתו וטוהר לבבו, זכו לחוש את טעמו העדין והזך של המן כפי שהוא, מבלי שיצטרכו לעשות בו דבר.

ולעומת זאת – אומות העולם, אם היו מנסים לטעום מן המן עצמו, היו חשים בו טעם מר, ולא היו מסוגלים לאוכלו! כי אין להם כל השגה בידיעת ה' יתברך (יומא עה ומעם לועז). ולא רק בטעמו של המן היה הבדל בין שכבות העם, אלא אף באופן לקיטתו!

כל אחד ואחד השיג אותו לפי גודל בטחונו בבורא עולם. צדיקים, שבטחו בה' ללא כל שאלות וספקות, זכו ומצאו מן בפתח אהליהם ממש, מבלי כל צורך לחפש ולהתייגע. על יהושע בן נון אמרו חז"ל, שהמן היה יורד על אבריו ועל זרועותיו, ומאבריו היה נוטל ואוכל! בנינוניים, שהיו להם מעט ספקות ודאגות, מצאוהו לאחר חיפוש קל, בתוך המחנה. ואילו הרשעים שפקקו ביכולת ה' לספק להם מזון במדבר, "וידברו באלהים, אמרו: היוכל אל לערך שלחן במדבר?" (תהלים עח יט) – הם לא הצליחו למצוא מן בקלות, אלא היו צריכים להתייגע רבות ולשוטט ממקום למקום עד שמצאו מן מחוץ למחנה (יומא עה ע"א. מכילתא בשלה נ. אור החיים שמות טז ד).

המן – מגלה נסתרות.

תופעה נוספת, מעניינת ורבת משמעות, היתה על ידי ירידת המן. דרשו חז"ל: "והוא כזרע גד לבן" (שמות טז לא). גד – כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורים ומה שבסדקים, כך המן היה מגיד להם לישראל מה שבחורים ומה שבסדקים. לבן – שמלבין עוונותיהם של ישראל.

כיצד? שנים שבאו לפני משה לדין, זה אומר: 'גנבת את עבדו!' וזה אומר: 'אתה מכרתו לי!' אמר להם משה: 'מחר בבוקר יהיה המשפט'. למחר, בודקים היכן נמצאת מנת המן של העבד, ושהרי כל אחד ליקט מן כפי מספר נפשות ביתו ועבדיו, ואפילו אם ליקט יותר, היה מוצא בדיוק עומר אחד עבור כל אחד מבני ביתו ועבדיו: אם נמצא המן בבית אדונו הראשון, סימן שהעבד שייך לו והשני גנב אותו. ואם נמצא המן בבית אדונו השני – סימן שאכן העבד נמכר לו כדין. וכך, על פי מקום מציאתו של המן, היו מגלים ומבררים ספקות רבים (עין עוד יומא עה ע"א).

לא נתנה התורה אלא לאוכלי המן!

הנה כי כן, המן – הוא המזון המיוחד שהוכן לעם ישראל כבר מששת ימי בראשית, בערב שבת בין השמשות, לאותה תקופה מיוחדת של "התאמנות על ה'" (אבות פ"ה מ"ו). היה זה מזון שיש בו תלות תמידית בה' יתברך, מחייב מאד, ומודד כל העת את דרגתו של האדם. ויחד עם זאת, יש בו הארת פנים מיוחדת, תענוג נפלא ושפע עד בלי די לדבקים בה' ובתורתו.

לא לחינם אמרו חז"ל: "לא נתנה התורה אלא לאוכלי המן!" (תנחומא

עיונים והארות

מעמוד הענן ועמוד האש, היה עולה עשן גבוה, וכל העולם מתבסס מן הריח שהיה מוציא העשן. כל מלכי מזרח ומערב ראו את העשן למרחקים, והיו אומות העולם מתפעלים ואומרים: "מי זאת עלה מן המדבר, כתימרות עשן, מקטרת מר ולבונה...". והיו רואים היאך הקדוש ברוך הוא בכבודו מנחה אותם בדרכם בעמוד ענן, ובלילה מאיר את דרכם בעמוד אש. ואז פחד ורעדה היו נופלים עליהם מאימתם של ישראל, אמרו: "מי זאת הנשקפה כמו שחר" (שה"ש ו י) – מי היא אומה זו, שכל תשמישיה באור?! תורתה של אור, אלוקיה של אור, גואלה של אור, שמחתה של אור. אלוקים אלו, ואינם בני אדם! (מדרש תהלים כב, תנחומא ויקהל ז, שיר השירים רבה ג).

שמלתך לא בלתה.

ארבעים שנה הלכו עם ישראל במדבר, ומאין היו להם בנדים לתקופה כה ארוכה? שאלה זו שאל רבי אלעזר את חמיו רבי שמעון בן יוסי. כשיצאו ישראל ממצרים – וכי הצטיידו במלאי של בנדים, עבור ארבעים שנה (הלאו אפילו מזון לא הכינו להם)? אמר לו: לבשו ממה שהלבישו אותם מלאכי השרת כשקבלו את התורה בסניני, שנאמר: "ואלבישך רקמה" (יחזקאל טז י). שאל: ולא היו הבנדים מתבלים? אמר לו: הרי כתוב בתורה, "שמלתך לא בלתה מעליך" (דברים ח ד). שאל: וכי לא היו הילדים הקטנים גדלים? ומאין היו להם מלבושים כשנדלו? אמר לו: היו מלבושיהם גדלים עמם, כמו החילון, שכל זמן שהוא גדל נרתקו גדל עמו! שאל: ולא היו צריכים כיבוס? אמר לו: הענן היה משפשפם, מכבסם ומגהצם, שאל: ולא היו נדבקים בהם כינים ופרעושים? אמר לו: הלא במותם לא שלטה בהם רימה ותולעה – בחייהם לא כל שכנ? שאל: ולא היו מסריחים מריח הזיעה, שלא היו מחליפים מלבושיהם? אמר לו: הכאר היתה מעלה להם מיני דשאים ומיני בשמים, והיו הריחות הללו מפעפעים בהם, וריחם הטוב היה נודף מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (שיר השירים ד יא-טו): "וריח שלמותיך כריח לבנון... נרד וכרכם קנה וקנמון עם כל ראשי בשמים... מעין גנים באר מים חיים". כיון שראו ישראל היאך הקדוש ברוך הוא מנהיגם ומעדנם במדבר, התחילו מקלסים ומשבחים אותו, אמרו: אתה הוא הרועה הטוב, שלא חסרה טובתך לעולם! (מדרש תהלים כג, דברים רבה ז ובמפרשים).

פלא והפלא! הלא בדרך הטבע, בגד שעברו עליו ארבעים שנה, אפילו מבלי שילבשו אותו, במשך הזמן הוא מתבלה ולא נשאר כפי שהיה. וכלשון הרמב"ן (דברים ח ד): "אם תכסה את הקורה בשמלה חדשה, בארבעים שנה תבלה, אף על פי שאין בה זיעה". וכאן הולכים עם ישראל כמשך ארבעים שנה, ובגדיהם שלמים, נקיים, מנוהצים ואפילו ריחניים. גם נעליהם לא בלו, ורגליהם לא בצקו ונפחו, בדרך הולכי דרכים.

"ובלי ספק שבמקום שהיו שם ענני כבוד, אשר כבוד ה' בתוכם, נדחו כל המזיקים, כי אינם מצויים במחיצת השכינה, על כן אמר שלא קבלו נזק בכגדיהם וברגליהם!" (כלי יקר דברים ח ד).

גם כשחטאו ישראל ועשו את העגל, עדיין חסד ה' היה עליהם, ולא ביטל מהם את ענני הכבוד, כמו שנאמר (נחמיה ט יח), "אף כי עשו להם עגל מסכה" ויאמרו זה אלהיך אשר העלך ממצרים, ויעשו נאצות גדולות. ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר, את עמוד הענן לא סר מעליהם ביוםם להנחותם בהדרך, ואת עמוד האש בלילה להאיר להם, ואת הדרך אשר ילכו בה". (עיינו ציץ אליעזר

יצאו עם ישראל אל המדבר הגדול – אך הקב"ה עמף אותם בשבעה עננים, שהגנו עליהם מפני כל פגעי המדבר: אחד מלמטה – היה מוליך אותם, כדי שלא יהיה להם טורח בהליכתם, בדומה לאדם המפליג בספינה על מי מנוחות, שלא מרגיש קושי בכך שהספינה מפליגה יומם ולילה בלי הפסק. אחד מלמעלה – להגן עליהם מפני השמש הקופחת, ומפני היצים שעלולים הגוים לזרוק לעברם. ארבע מארבע רוחות – להגן עליהם מפני חיות רעות ושוודדי דרכים. וענן נוסף היה מהלך לפניהם – להורות להם את דרכם, ולהרוג את כל הנחשים והעקרבים והשרפים הנמצאים בדרך, ולשרוף את כל הקוצים. כמו כן, אם היה מקום נמוך היה מגביהו, ואם היה מקום גבוה היה משפילו, כך שעם ישראל לא היו צריכים לעלות על ההרים ולרדת אל הבקעות, אלא הלכו על מישור חלק ונוח. והענן יישר לפנייהם את הדרך בכל מקום, מלבד "הר סיני" לכבוד השכינה במתן תורה. "הר ההר" שבו נטמן אהרן הכהן. "הר נבו" שבו נטמן משה רבנו. וכמו כן, במרכז מחנה ישראל נותר תמיד מין הר, שעליו היה מוקם המשכן, כדי שיהיה המשכן גבוה יותר מכל המחנה) (במדבר רבה יט טז).

עמוד האש.

לעת ערב, היה "עמוד הענן" ההולך לפנייהם מתחלף ב"עמוד אש" להאיר להם את דרכם, כמו שנאמר (שמות יג כא): "וה' הלך לפנייהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם, ללכת יומם ולילה!" אורו של עמוד האש היה בהיר מאד כאור היום. והפלא היותר גדול הוא – שאור זה האיר להם אפילו בתוך חדרים סגורים! כיצד?

אמר רבי שמעון בן אלעזר, כל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הצטרכו לאור הנר, אלא אפילו נכנס אדם אל חדר בתוך חדר – עמוד האש מאיר לפניו, כמו פנס נכנס עמו עד שעה שחזור (ספרי במדבר פג).

אור זה היה אור פלאי ועל טבעי!

אמר רבי שמעון בר יוחאי, כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך אחד מהם לאור החמה ביום, ולא לאור הלבנה בלילה, אלא – כשהאדים העמוד, היו יודעים ששקעה החמה. כשהלבין, היו יודעים שזרחה החמה. מסתכל אדם בחבית סגורה – ויודע מה יש בתוכה! מסתכל אדם בכד – ויודע מה יש בתוכו, מפני ענן שכינה שביניהם! (ילקוט שמעוני שמות פרק ב).

אמר רבי אנטונינוס, משל למלך שהיה נוטל את הפנס ומאיר לבניו. אמרו לו שריו ועבדיו: ניטול אנו את הפנס במקומך ונאיר בו לבניך. אמר להם: איך אני מחזיק את הפנס מפני שאין מישהו אחר שיחזיק, אלא ברצוני להראות לכם את גודל חיבתי לבני, כדי שתהיו אתם נוהגים עמם בכבוד. כך הודיע הקב"ה את חיבתם של ישראל לאומות העולם, על ידי שהוא בעצמו הלך לפנייהם והאיר להם את הדרך, כדי שיהיו נוהגים עמם בכבוד (מכילתא בשלה מסכת דויהי פתיחתא).

תפול עליהם אימתה ופחד!

כיצד באמת ידעו הגוים על נפלאות ענני הכבוד? אומר המדרש: כשהיו מהלכים ישראל במדבר, היה ארון הברית הולך לפנייהם. וכמו זיקוקין של אש היו יוצאים מבין שני כדי הארון (המטות שהיו מחזיקים בהם את הארון), והיו שורפים את הנחשים העצומים שהיו כגודל קורות בית הבר, ואת העקרבים הענקיים שהיו כששים טפחים (כ-30 מטר), וכן את הקוצים ואת הברקנים.

חסדים מאימא לז"ת דז"א והם סוד שבעה עננים (ועוד). **ואהרן רישא לכל שבעה עננין הוא** ואהרן הכהן הוא הראש לכל השבעה עננים כי הוא בחסד והוא הראש לכולם וכולם עוברים דרכו ומקבלים שפע ממנו ובלעדו אין להם כח לפעול פעולתם ולכן הוא קושר לכולם, **והוא קשיר לשית אהרנין ביה בכל יומא** והוא קושר לששה עננים אחרים בו בכל יום והוא נקרא יומא דכליל כולו יומי [ג].

באר בזכות מרים, [ד] לפי שהיתה מרכבה לשכינה כי כמו שמשנה היה מרכבה לת"ת כן מרים היתה מרכבה לשכינה, **דהא היא ודאי באר אתקרי** שהרי השכינה בודאי באר נקראת כנודע מדברי הרב מפסוק בידך אפקיד רוחי ר"ת בא"ר, וכן עלי באר ענו לה וכו'.

עיונים והארות

ממחנה למחנה קל ונעים, כאשר למשל, רצתה אשה ללכת לבקר את חברתה מן המחנה האחר, היתה שטה בסירה כדי לעבור ממחנה למחנה ומניעה ללא טורח. (במדבר רבה א ובמפרשים, רש"י במדבר כא יח, ילקוט שמעוני שמות מ סימן תכו) על מי מנוחות.

מה היה טיבם של מי הבאר הללו? אמר רבי שמואל: יש מים שנאים לשתות ואין נאים לרחוץ, ויש מים שנאים לרחוץ ואין נאים לשתות. אבל מי הבאר – נאים לשתות ונאים לרחוץ! נוח לעצם ומרפא לנפש! (מדרש תהלים כג) מי הבאר – לא רק היו מים מתוקים וטובים לשתיה, כי אם מים מבושמים ומיוחדים. היתה הבאר מעלה לישראל כל מיני מאכלים משובחים ומעדנים, וכל מיני דשאים ומיני בשמים, והיו הריחות הללו מפעפעים בהם, שנאמר: (תהלים כג ב) "בנאות דשא ירביצני, על מי מנחות ינהלני". והיה הריח נודף מסוף העולם ועד סופו! כמו שאומר שלמה המלך (שיר השירים ד יג-טו): "נרד וכרכם קנה וקנמון, עם כל עצי לבונה, מר ואהלות עם כל ראשי בשמים – מעין גנים, באר מים חיים...!" (מדרש תהלים כג).

לבד מכך, סגולות רבות היו בבארה של מרים, מים אלו חוננו אותם בשכל וך וזכרון נפלא. גם כל מי שהיה לו איזה מיהוש או כאב, היה שותה ממים אלו ומיד מתרפא, כך שלא הוצרכו עם ישראל לטיפולים רפואיים משך היותם במדבר ארבעים שנה – לא טיפת חלב, ולא קופת חולים... אלא מבארה של מים היו שותים ומתרפאים. אורו של עמוד הענן היה משתקף בתוך הנהרות, וכך היו הנהרות נראים מצוירים כעין השחר והלבנה והחמה, ואומות העולם רואים אותם למרחק רב, ומשבחים לה' יתברך: "מי זאת הנשקפה כמו שחר, יפה כלבנה ברה כחמה...!" (שיר השירים ו י. ילקוט שמות מ תכו) שירת הבאר.

כאשר התקרבו בני ישראל אל ארץ ישראל, התרחש גם גדול, שהתפרסם על ידי הבאר. בדרכם, היה עליהם לעבור בנחל ארנון. משני צידי הנחל היו נצבים הרים גדולים, ובהם בליטות ושקעים. הלכו חיילי האמורי והתחבאו בנקיפי הסלעים ובמערות, כשהם מכינים לעצמם מלאי של נשק ואבנים וסלעים גדולים. הם חכו שישראל יעברו למטה, בנחל, ואז יזרקו עליהם את החיצים והאבנים ויהרגו אותם. אבל אז נעשה גם: ההרים הזדעזעו והתקרבו זה לזה, בליטותיו של ההר האחד נכנסו בתוך השקעים של ההר השני, ומחצו והרגו את כל החיילים האמוריים. לאחר מכן, נפרדו ההרים וחזרו למקומם. כשעברו ישראל למטה, לא ידעו הם איזה גם נעשה להם. אמר הקב"ה: מי יודיע לבני על הנס אשר עשיתי עמהם? התגלגלה בארה של מרים לתוך נחל ארנון, והעלתה משם את דם ההרוגים וזרועות ואברים, והוליכה אותם סביב מחנה ישראל, ראו זאת ישראל, ומיד פתחו והודו לה' בשירה – שירת הבאר! (רש"י במדבר כא טו-טז) "או ישיר ישראל, את השירה הזאת: עלי באר ענו לה. באר חפרוה שרים, כרוה נדיבי העם, במחוקק במשענתם" ושחקו הנשיאים במטותיהם את הסימן

חלק ט"ז סימן כ. חזו"ע צח). ענני הכבוד – בזכותו של אהרן הכהן היו, ובפטירתו – הסתלקו עננים אלו, ודרכם נעשתה קשה ומייגעת, שמש המדבר הכתה על ראשם, אף אויבים הרימו את ראשם ונסו להלחם בהם. אך מיד לאחר מכן החזיר הקב"ה את ענני הכבוד שוב לעם ישראל בזכותו של משה רבנו עליו השלום. (במדבר כא ובמפרשים. ראש השנה ב סע"ב. תעני ט ע"א)

[ג] "בסכת תשבו שבעת ימים" סכ"ת גי' ת"ף גי' פלונית שזו המצוה מכניעה את כוחותיה.

מדוע עושים עתה בתשרי סוכות והרי זה זכר ליציאת מצרים שהיתה בפסח, אלא שאם ביוה"כ נתחייבנו גלות, שמצות סוכה תהיה במקום גלות ואז אנחנו הוסים תחת הצל של אימא שהיא סוכת עלינו כל השבעה ימים שאנחנו בניה, וכתוב שבעת ימים יהיה עם אמו. וצורת סוכה היא אות ה', ב' מחיצות והג' אפילו טפה, ואימא היא נרמזת באות ה'. וע"ז נאמר "ויעקב נסע סכתה", סכת ה'.

"מצטער פטור מן הסוכה" (סוכה כו ע"א) לרמז כי ע"י הסוכה יהיה פטור מכל צער. וזה פי' "חולים ומשמישים פטורין מן הסוכה" (סוכה פ"ב מ"ד) פי' שיהיו נפטרין מכל חולי ע"י הסוכה ויזכו לרפואת נפש וגוף.

סוכ"ה ר"ת סומך ועוזר כל הנופלים. בזכות מצות סוכה זוכה לרוח הקודש כמו שאמרו רז"ל למה נקרא שמה יסכה שסכתה ברוח הקדש (מגילה יד ע"א)

[ד] בארה של מרים.

עלי באר!

למעלה מ – 3,000,000 בני אדם הולכים במשך ארבעים שנה – בתוך מדבר צחיח, מאין היה להם מים לשתות? "בארה של מרים" – היתה גם מופלא נוסף, בתוך שרשרת הניסים הנפלאה, שהקיפה את עם ישראל במדבר. באר מים חיים, המלווה את עם ישראל במדבר בכל מסעותיהם, בזכותה של מרים הנביאה אשר אמרה שירה על הים. היאך היתה הבאר עשויה?.

נפלאים הדברים! הבאר היתה כמין סלע עגולה, והיתה מתגלגלת ובאה עמהם במסעותיהם. כאשר היו צריכים ישראל לחנות, היתה הבאר עולה ועומדת בפתח המשכן, ליד אהלו של משה רבנו. כאשר עמדה הבאר, היו באים שנים עשר נשיאי שבטי ישראל, מתאספים סביב הבאר, וכל אחד היה לוקח את מטהו וחוקק על הארץ סימן מהבאר עד מקום המחנה של שבטו. כאשר היו הנשיאים שרים ואומרים: "עלי באר ענו לה" – היתה הבאר עולה על גדותיה, ומימיה נמשכים דרך אותו סימן ובאים לפני חניית כל שבט ושבט, כדי שלא יהיה להם טורח ללכת לשאוב מים ממקום רחוק ושהרי מחנה ישראל כולו היה בשטח של כ-12 קילומטר על 12 קילומטר!! נהרות מים אלו היו מקיפים כל מחנה ומחנה מכל צדדיו, וכך היה ניכר הגבול שבין שבט ושבט. היתה בהם תועלת נוספת, שעל ידם נעשה המעבר

וּבְסִפְרָא דְאַנְדְרֵתָא ובספר האגדה, (שמות ב ד) **וַתִּתְנַצַּב אַחֲזָתוֹ מִרְחוֹק לְדַעָה וְגו'** מה יעשה לו. ואחותו של משה שהיא מרים הנביאה היא רמו לשכינה שהיא אחות של ז"א ומשה רבנו כביכול דוגמת ז"א, **דָּא הוּא בְּאֵר מַיִם חַיִּים** זה סוד באר מים חיים כלומר האחות שהיא השכינה היא באר מים חיים, **וְכֹלָא קְשׁוּרָא חֵד** וכל הכינויים הללו מרים, באר, אחות, כולם קשר אחד בשכינה. והרמ"ק ביאר שכל השלש מתנות שהם מן, עננים באר, הם קשר אחד. **יִמְתְּה מְרִיָּם, אֶסְתְּלֵק בְּאֵר** מתה מרים נסתלקה הבאר. **דְּכֻתִּיב** שכתוב (במדבר כ ב) **וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֲרָה. וּבִתְהִיָּא שְׁעָתָא בְּעָתָא בְּאֵר אַחְרָא לְאַסְתְּלֵקָא** ובאותה שעה שמתה מרים רצתה גם באר אחרת שהיא השכינה הקדושה להסתלק מן העולם ולעלות למעלה, **דְּהָוָה שְׁבִיחַ עֲמַהוּן דְּיִשְׂרָאֵל** שהיתה השכינה מצויה תמיד עם ישראל, כי היתה עומדת תמיד עם עם ישראל היות שמרים היתה המרכבה של השכינה למטה, ועתה שמתה מרים גם השכינה רצתה להסתלק. **פַּד חֲמָאָת שְׁתָּא עֲנַנִּין** אמנם כאשר ראתה ששה עננים שהם ששה חסדים דו"א, **דְּהָוּוּ קְשִׁירִין עֲלֵיהּ** שהיו קשורים עליה ומשה רבנו שהוא מרכבה לת"ת עדיין חי כלומר ו' עננים שהם הו"ק מאירים בה, **אַתְקִשְׁרַת הִיא בְּהוּ** נקשרה היא בהם ונשארה יחד עם ענני הכבוד שהם החסדים דו"א בזכות אהרן.

מִית אַהֲרֹן, אֶסְתְּלֵקוּ אַנּוּן עֲנַנִּין מת אהרן הכהן נסתלקו אותם עננים שהיו בזכותו, **וְאַסְתְּלֵק עֲנַנָּא דְּבִירָא עֲמַהוּן** וגם הסתלק הענן של הבאר שהוא בחי' החסד של השכינה עמהם. **אַתָּא מֹשֶׁה, אַחְדָּר לָהּ** בא משה רבנו והחזיר אותם את העננים והבאר לעם ישראל ובוזו הראה שכולם קשורים יחד. **הָרָא הוּא דְּכֻתִּיב** זה מש"כ, (תהלים סח, יט) **עֲלִיתָ לְמָרוֹם שְׁבִית שְׁבִי לְקַחְתָּ מִתְּנֹת בְּאֲדָם** ולא פירט מה הן המתנות שלקח משה. **לְקַחְתָּ מִתְּנֹת וּדְאִי, אַנּוּן מִתְּנֹת דְּהָוּוּ בְּקַדְמֵיתָא בְּאֵר וְעֲנַנִּין** דהיינו אותן מתנות שהיו בתחילה והן שתי מתנות באר ועננים. וא"כ זכה משה שמלבד שעלה למרום וקבל את התורה לקח גם מתנות בעת מיתת אהרן.

בְּאֵר, דָּא בְּאֵר דְּיִצְחָק באר זה בחי' באר יצחק שהוא בחי' גבורה כי עיקר בנין השכינה היא ע"י בחי' הגבורה בחי' יצחק. **עֲנַנִּים, אֵלִין עֲנַנִּים דְּאַהֲרֹן** הם עננים דאהרן שהוא בחי' החסד.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִפְּנֵי מַה זָכָה אַהֲרֹן לְדָא לזה, שכל שבעה ענני כבוד נתנו לישראל בזכותו, **בְּגִין דְּאִיהוּ** לפי שהוא היה בחי' חסד הראשון הנקרא "ימא דכולהו יומי" והוא נקרא ענן הראשון, **קְשִׁיר בְּעֲנַנִּים** (נ"א רישא לעננים) שקושר את העננים כולם כאחד שהם השבעה חסדים והחסד הראשון מתפשט בכלם ובלעדיו אין להם כח. והוא אקשיר כל יומא ויומא לכלהו כחדא והחסד השייך לו קושר כל חסד וחסד השייך לכל יום ויום. יום א' חסד שבחסד, יום ב' חסד שבגבורה וכו' והוא קושר לכולם כאחד, **דְּמַתְּבְּרַכָּאן בְּלָהוּ עַל יְדוּי** שמתברכות כל השבע ספירות הרמוזות בעננים כולן על ידו, כי אור אין סוף ב"ה מתלבש באור החסד ורק אח"כ מאיר בכל הספירות ולכן כולן מתברכות שמתברכות כל השבע ספירות הרמוזות בעננים כולן על ידו.

תָּא חֲזִי בא וראה, **עַל כָּל חֶסֶד דְּעֵבֵד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל** על כל חסד שעשה הקב"ה לעם ישראל, **קְשִׁיר עֲמַהוּן ז' עֲנַנִּי יְקִירָן** קשר עמהם ז' ענני כבוד שהם שבעה אורות של חסדים שהם מקיפים את ז"א ועתה הארתם מקיפה את עם ישראל, **וְקְשִׁיר לָהּ בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, דְּהָא עֲנַנָּא דִּילָהּ** וקשר להם את העננים בכנסת ישראל שהיא השכינה הקדושה שהרי הענן שלה של השכינה הוא ענן המלכות בחי' השביעית, **אַתְקִשְׁר בְּשִׁתָּא אַחְרֵינִין** נקשר בששה עננים אחרים שהם החסדים העליונים של הו"ק דו"א. **וּבְכֻלָּהּ שְׁבַעָה, אֵזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּרָא.** ובכל השבעה העננים הלכו עם ישראל במדבר. **מָאִי טַעְמָא** ושואל, ומה הוא הטעם

(במדבר כא יז). א-ב: "ותמת שם מרים ותקבר שם. ולא היה מים לעדה..." אך חזרה לאחור פטירתה של מרים, נעלמה הבאר, כמו שנאמר (במדבר כ) שוב לישראל בזכותם של משה ואהרן (תענית ט ע"א). עכשיו באר זו

שהיו צריכים שבעה עננים, **בְּגִין דְּכֻלְהוּ קְשָׁרָא דְמַהֲיִמְנוּתָא נִינְהוּ** לפי שכולם, כל העננים קשר של האמונה הם, כי יש ב' בחינות אמת ואמונה. אמת היא אות ו' דהוי"ה שהוא בחי' ז"א ואמונה היא אות ה' דהוי"ה והיא בחי' המלכות שהיא השכינה ואין פירוד בין אות ו' לאות ה' ולכן כל השבעה עננים הלכו ביחד ונקראים קשר של אמונה. **וְעַל דָּא** ועל זה נאמר [ח] **בְּסִפְתָּ תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים** כי הימים הם אורות החסדים המקיפין הנמשכים מאימא לשכינה והם סוד העננים והסוכה. **מָאִי קָא מַיִירִי** במה הוא מדבר, כלומר מה ענין הימים העליונים שהם חג"ת נה"י והם העננים. **בְּגִין דְּכֻלְהוּ**, לפי שכתוב (שיר השירים ב ג) **בְּצִלּוֹ חֲמֻדָּתִי וַיִּשְׁבְּתִי** שהוא בצל ענני הכבוד שהם ז' ימים העליונים חג"ת נה"י"ם בהם חמדתי ורציתי אותם וישבתי בהם. ואז, **וּפְרִיּוֹ מְתוּק לְחֻפֵּי** הוא בחי' השפע שיורד ומאיר מהעננים הללו שהם אור המקיף. **וּבְעֵי בַר נָשׁ לְאַחְזָאָה גְרַמְיָה** וצריך האדם להראות עצמו כאשר יושב בסוכה, **דִּיתִיב תְּחֻת צֻלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא** שהוא יושב תחת צל האמונה שהם אורות החסדים של המקיפים מצד אמא עילאה.

תָּא תְּזִי בא וראה, פֶּל אַנּוּן שְׁנִין דְּקָאִים אַהֲרָן כל אותם השנים שעמד אהרן הכהן והיה חי וקיים, **הוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּצֻלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא** [ו] היו עם ישראל חוסים בתוך צל האמונה, **תְּחֻת אֲלִין עֲנָנִין** תחת אלו העננים מאחר שאויר המדבר היה טמא שהוא מארץ העמים חס עליהם הקב"ה והושיב אותם בסכת באויר טהור שהוא הארת אור המקיף של אמא וגם הועיל להם שלא יכם שרב ושמש. **בְּתַר דְּמִית אַהֲרָן** אחר שמת אהרן שהיה מרכבה לחסד, **אֶסְתַּלַּק עֲנָנָא חַד** נסתלק ענן אחד שהוא ענן החסד, **דְּהוּא יְמִינָא דְכַלָּא** שהוא ימין והעיקר של כולם שכלל את כולם וכולם משפיעים דרכו. **וְכַד הָאִי אֶסְתַּלַּק, אֶסְתַּלַּקוּ כָּל שְׂאָר עַמְיָה** (נ"א עֲנָנִין) וכאשר זה הענן נסתלק נסתלקו גם שאר העננים שהיו כלולים עמו כי הכל נמשך אחר העיקר **וְאַתְחַזִּיאֵוּ כְּלָהוּ בְּגַרְיַעוּתָא** ונראו כל עם ישראל בחסרון הקדושה, כי עד עתה היו דבוקים בבורא יתברך בזכות אהרן שהוא בחי' החסד, ועתה נסתלק האויר האלהי הקדוש שהיה מלבישם ע"י העננים. **וְהָא אוֹקְמוּיָהּ** והרי בארו החברים על הפסוק, **דְּכֻלְהוּ שְׁכֻתָּא** (במדבר כ כט), **וַיִּרְאוּ פֶּל הָעֲדָה פִּי גֹוע אַהֲרָן. אֵל תִּקְרִי וַיִּרְאוּ, אֵלָא וַיִּרְאוּ** הכוונה היא שע"י הסתלקות העננים נראו ונתגלו לעין כל. **מִיָּד וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עֲרָד וַיֵּשֶׁב הַגִּבְעָה פִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים. שְׁמַע דְּאֶסְתַּלַּקוּ אַנּוּן עֲנָנִים** פ"י שמע שנסתלקו אותם העננים שהיו מכסים ושומרים את עם ישראל, **וּמִית תִּיָּרָא רַבְרָבָא דְכָל אַנּוּן עֲנָנִים אֲתַקְשְׁרוּ בֵּיהּ** ומת אהרן הכהן שהיה מורה דרך הגדול שכל אותם העננים נתקשרו בו ודרכו היו מגינים על עם ישראל.

עיונים והארות

למדנו יחזקאל ושם פרק ל"ח פסוק כ' כתוב "ונהרסו ההרים וכל חומה לארץ תפול". ואומרים שם הבא"ח והמפרשים כי מפלת גוג תהיה ע"י הריסת ההרים וחומת הברזל, כי ע"י שיראו דבר פלא זה איך נעשה להם, הושבים שזה מכה שמולם נפל ומתחילים להלחם, וכך תתמלא פאתם ויאבדו מן העולם.

[1] סוכ"ה-ס"ה ג' אדנ"י, כ"ו ג' הוי"ה וביחד ג' צ"א כמנין אילן. ואם תכה זה בזה, אותיות הוי"ה באדנ"י, שוה ש"פ, ג' שלום עם ד' אותיות, וזהו סוד סוכת שלום המורה על אחדות הוי"ה אדנ"י. ואם תכתוב סכת חסר ו' ג' ת"פ שוה עשר פעמים מ"ח סוד שלמות המוחין, שהוא סוד תלמוד ג"כ ג' ת"פ, וכוחו כנגד פלוגית ג' ת"פ לדחותה. וזה סוד "צא" הלחם בעמלק שהוא פירוד, צא מן הבית ותכנס לסוכה תחת אור המקיף צילא דמהמנותא, וכך תלחם בעמלק. אבל הרשעים שאינם רוצים הסוכה שהיא בחינת או"מ המצלת מן החיצונים, פוגע בהם עמלק. וז"ש "ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך", נחשלים אותיות נחש שלים שהנח' השלים אצלו את העבודה והוציא אותו מן הסוכה.

טמונה בים הכנרת, וכל הרוצה לראותה, עומד במקום הנקרא ישימון, ומסתכל בים, ורואה באמצע הים סלע עגול, זוהי בארה של מרים (רש"י במדבר כא כ).

[ה] וסוכה תהיה לצל יומם מזרם וממטר. המצות הם רמ"ח ואסור להחסיר אף אחת כי אז יהיה זר"ם. ואם הוסיף אחת אז יהיה מטר, ודו"ק. והנה לעתיד מלחמת גוג ומגוג תתחיל בסוכות ואותנו הקב"ה מטמין בסוכה כמ"ש (תהלים כז ה) כי יצפנני בסכה ביום רעה, ועוד כתיב (תהלים קמ ח) סכותה לראשי ביום נשק. שילחמו בנשק לעתיד לבא. ויש קבלה ביד חז"ל כי ביאת גוג ותחיית המתים בתשרי, כי תשרי הולך עד הפסח ואז יהיה גאולה בסדר תשרי"ק דין ויהפך עליהם הדין, וניסן הוא החסד על עם ישראל. וידוע מה שכתב הרב מגלה עמוקות גוג ומגוג הוא נמרוד והוא סנהריב וכמו שניצח אברהם אבינו ע"ה את נמרוד בפעם הראשונה, פתח לנו פתח לנצח אותם לעתיד. וידוע שג' רגלים כנגד ג' אבות, פסח יצחק, שבועות יעקב, סוכות אברהם, ולכן לנצח את גוג יהיה בסוכות שהוא כנגד אברהם. ועתה

אמר רבי יצחק, הפנעני מלך ערד יושב הנגב ודאי שהוא היה סוד החסד דקלי' בודאי, כי הכנעני הזה היה יושב בנגב שבדרום שהוא בחסד וא"כ הכנעני הוא חסד דקלי' מקום תפיסת ישמעאל, כי נגב בהיפוך אתון גנ"ב כי גונב מהקדושה ולכן שמע על אהרן שהוא בחסד דקדושה. **וכד אתו אנון מאללין דשדר משה** וכאשר באו אותם מרגלים ששלח משה רבנו, **אמרו** (במדבר יג כט) **עמלק יושב בארץ הנגב** שקרו שקר גדול כי הנגב הוא מקום הכנעני ישמעאל ולא מקום עשו, ועמלק בא מעשו א"כ איך אמרו עמלק יושב בנגב, אלא אמרו זאת, **בגין לתברא לביהו** כדי לשבור את לבם של ישראל. **דהא בעמלק אתבר חיליהון בקדמיתא** שהרי על ידי עמלק נשבר כחם בתחילה, כמ"ש ויחנו בריפדים ויבא עמלק שקרו ואמרו עמלק כדי להפחידם.

אמר רבי אבא, וישמע הפנעני, מאי קא מיירי קא מה בא לומר כאן וישמע הכנעני. **בתר דאסתלקו אנון עננים** לאחר שנסתלקו אותם עננים מדוע צריך להזכיר כאן כנעני. **אלא כנען כתיב ביה**, אלא בכנען כתוב בו (בראשית ט כה), **ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. הכא אוליפנא, מאן דאפיק גרמיה מצלא דמהימנותא** כאן למדנו מי שמוציא עצמו מצל האמונה שאינו יושב בסוכה בחג הסכת כמו כאן שמת אהרן ועם ישראל לא זכו לשבת בצל של ענני כבוד, **אתחזי למהוי עבד לעבדי עבדין** ראוי הוא להיות עבד לכנענים שהם נקראים עבדי עבדים, **הדא הוא דכתיב** זה הוא מש"כ, (במדבר כא א), **וילחם בישראל וישב מפניו שבי. הוא נטל עבדין מישראל לגרמיה** פי' שלקח עבדים מעם ישראל לעצמו וא"כ כמו שכאן ע"י שמת אהרן נסתלקו העננים ועם ישראל לא חסו בצילא דמהימנותא, ולכן היה כח בכנעני לקחת שבי, כמו כן מי שלא יושב בסוכה שהיא אור של ענני כבוד ראוי ליקח אותו לעבד.

ועל דא כתיב ועל זה נאמר, כל האזרח בישראל ישבו בפספת. כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל, ישבו בפספת, תחות צלא דמהימנותא כל מי שהוא מהשורש שהוא בחי' הדעת, והגוע שהוא בחי' הת"ת הקדוש של עם ישראל ראוי הוא לישב בסוכה תחת צל האמונה שהיא אור המקיף של האמא העליונה הנקראת "אמונה". **ומאן דליתיה מגזעא ושורשא קדישא דישראל, לא יתיב בהו, ויפוק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא** אבל מי שאינו מגזע ושורש הקדוש של עם ישראל לא ישב בסוכה ויוציא עצמו מתחת צל האמונה, כי מי שאינו מעם ישראל אינו נמשך לקדושה.

כתיב (הושע יב ח), **כנען בידו מאוני מרמה, דא אליעזר עבד אברהם** זה רומז על אליעזר עבד אברהם שהיה מזרע כנען והיה מושרש בין החיצונים שנקראים "מרמה". **ותא חזי** ובא וראה, **כתיב ארור כנען** והרי אליעזר היה בכלל ארור. **ובגין דזכה כנען דא לשמשא לאברהם** ומפני שזכה אליעזר שנקרא כנען לשמש את אברהם אבינו, **כיון דשמש לאברהם** כיון ששימש לאברהם אבינו, **יתיב תחות צלא דמהימנותא** יושב אצלו תחת צל האמונה, ומשום כך, **זכה למפק מההוא לטייא דאתלטייא** זכה לצאת מאותה קללה שנתקלל כנען ע"י נח, **ולא עוד אלא דכתיב ביה ברכה** ולא עוד אלא שזכה ג"כ שכתוב בו ברכה, **דכתיב** שכתוב, שאמר לו לבן הארמי, (בראשית כד לא) **ויאמר בוא פרוך יהוה. מאי קא מיירי**. מה בא לומר כאן, אלא כמו שאליעזר חסה בצל האמונה של אאע"ה ויצא מקללה לברכה, כמו כן **דכל מאן דיתיב תחות צלא דמהימנותא** כל מי שיושב תחת צל האמונה שהיא הסוכה שהוא אור המקיף מאימא שבה החירות, **אחסין חירו ליה ולבנוי לעלמין** מנחיל חירות לו ולבניו לעולם, **ואתברך ברכתא עלאה** ומתברך בברכה העליונה, **ומאן דאפיק גרמיה מצלא דמהימנותא** ומי שמוציא עצמו מצל האמונה הקדושה שהיא הסוכה ולא יושב בה, **אחסין גלותא ליה ולבנוי** מנחיל גלות לו ולבניו **דכתיב** שכתוב בכנעני, **וילחם בישראל וישב מפניו שבי** דהיינו שלקח שבי מעם ישראל.

סוד הלולב ומינו

רעיא מהימנא

ח"ג ק"ד ע"א

פְּקוּדָא דְא מצוה (מ"ז) זו מה שכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, **לְטוֹל לְוֹלֵב** **בְּהוֹא יוֹמָא** ליטול לולב באותו היום, שהוא יום הראשון דחג הסכת, **בְּאֲנוּן זַיִינֵן דְּיִלְיָהּ** באותם המינים שלו. **וְהָאִי רְזָא אוֹקִימָנָא וְאוֹקְמוּהָ חֲבֵרִיָּא** וזה הסוד ביארנו אותו וביארנו אותו החברים, **כְּמָה דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיל לֹון לְיִשְׂרָאֵל בְּהַנִּי יוֹמִין וְחֲדֵי בְּהוֹן** כמו שהקב"ה לקח את עם ישראל באלו הימים לחלקו שזיכה אותנו בדין ביום הכפורים ומשפיע לנו חסד בחג הסכת. **אוּף הָכִי יִשְׂרָאֵל נְטִילֵי לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְחוּלְקִיהוֹן וְחֲדָאן בִּיהּ** כמו כן ישראל לוקחים את הקב"ה לחלקם ושמחים בו. **וְדָא הוּא רְזָא דְלֹולֵב וּמִינֵין דְּבִיהּ** וזהו סוד הלולב ומינו. **דְּאִיהוּ רְזָא דְיוֹקְנָא דְאָדָם** שהוא סוד שיעור קומת אדם העליון, **וְהָא אֲתָמַר** וכבר נתבאר כי בלולב יש ז' ספירות חג"ת נהי"ם ג' הדסים חג"ת, ב' ערבות נצח והוד, לולב יסוד, אתרוג מלכות. והם החסדים הנמשכים מן החב"ד ומגדילים את האילן [I]. (ע"כ רעיא מהימנא)

האדם צריך לעמוד בפתח הסוכה ולהזמין את האושפיון עילאין קדישין וליתן את חלקם בסעודה לעניים, ויתן לעניים את המנה הטובה ביותר. ואם עושה כן השבעה אושפיון מברכים אותו כל אחד ואחד כברכתו וזוכה לנחול ב' עולמות עולם הזה ועולם הבא.

ח"ג ק"ג ע"ב

תָּא חֲזִי בא וראה, **בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ יְתִיב בְּמִדְוָרָא דָּא** בשעה שהאדם יושב במדור הזה שעושה סוכתו קבע בעין דירה, **עָלָא דְמְהִימְנוּתָא** צל האמונה שהוא השכינה, **שְׂכִינְתָּא פְּרָסָא גְּדַפְהָא עָלִיהּ מְלַעֲיָלָא** אז השכינה העליונה פורשת כנפיו עליו מלמעלה בסוד אור מקיף, **וְאֲבָרְהָם וְחַמְשָׁה צְדִיקֵיָא אַחֲרָנִין שְׁוִיין מְדוּרִיהוֹן עֲמִיהּ** ואברהם, שהוא המקיף הראשון כנגד החסד, וחמשה צדיקים אחרים שהם יצחק ויעקב משה אהרן ויוסף שהם כנגד חמשה מקיפים דגבורה תפארת נצח הוד יסוד, שמים דירתם עמו. **אָמַר רַבִּי אַבָּא, אֲבָרְהָם וְחַמְשָׁה צְדִיקֵיָא, וְדוּד מְלָפָא, שְׁוִיין מְדוּרִיהוֹן עֲמִיהּ** רבי אבא מוסיף שאברהם וחמשה צדיקים וגם דוד המלך שהוא מקיף המלכות שמים דירתם אצלו. **הֲדָא הוּא דְכֶתִיב** זהו שכתוב, **בְּסֻפּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים כְּתִיב** שבעת ימים כתוב שהם שבע הספירות דמקיפים אתם השבעה אורות תשבו עם בני בסכת, **וְלֹא בְּשִׁבְעַת יָמִים** ולא כתוב בשבעת ימים שאז היה משמע כפשוטו שעם ישראל ישב בסוכה במשך שבעה ימים, אבל עתה שכתוב בסכת תשבו שבעת ימים כלומר הקב"ה מצווה לשבע ספירות המקיפים בבקשה אתם תשבו עם עם ישראל בסכת והם האושפיון כי נשמתם הם משורש השבעה חסדים המקיפים הללו. **כְּגוֹוְנָא דָּא כְּתִיב** כעין זה כתוב, (שמות לא ז) **כִּי שִׁשַׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו'.** ובעי בר נש לְמַחְדֵי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, **בְּאֲנָפִין נְהִירִין, בְּאוֹשְׁפִיזִין אֲלִין דְּשְׂרִיזִין עֲמִיהּ** וצריך כל אדם לשמוח בכל יום ויום משבעת ימי סכת בפנים מאירות עם האורחים ששורים עמו.

וְאָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתִיב בְּסֻפּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים בתחילה כתוב בסכת תֵּשְׁבוּ שבעת ימים בלשון נוכח, **וְלִבְתָּר יֵשְׁבוּ בְּסֻפּוֹת** ואח"כ כתוב כל האזרח בישראל יֵשְׁבוּ בסכת בלשון נסתר. **בְּקַדְמִיתָא תֵּשְׁבוּ, וְלִבְתָּר יֵשְׁבוּ** וא"כ

עיונים והארות

[I] וכמו שראינו שבמינים של הלולב כלולים כל ישראל: האתרוג – שיש בהם תורה ומצות. הלולב – יש בו רק טעם בתמרים שבנו, כנגד אלו שיש בהם רק תורה ולא מצות. ההדס – יש בו ריח בלי טעם, כנגד אלו שיש בהם רק מצות ולא תורה. והערבה – שאין בו לא טעם ולא ריח, כנגד אלו שאין בהם לא תורה ולא מצות. ואת כולם לקח הקב"ה לחלקו ומאגד את כולם יחד.

מדוע בתחילה כתוב תשבו בלשון נוכח כלומר לשני שעומד על ידי, ואח"כ כתוב ישבו בלשון נסתר כלומר גוף שלישי שאינו עומד כאן. **אָלָא, קְדַמָּאָה לְאוֹשְׁפִיזִי. תְּנִינָא, לְבְנֵי עֲלָמָא** אלא הראשון הוא לאורחים העליונים שהם האבות העליונים שהם הספירות העליונות וז"ש תשבו שבעת ימים שהם שבע הספירות העליונות שבאות בכל לילה ולילה, והשני כל האזרח בישראל ישבו בסכת הוא לעם ישראל שבעולם הזה. **קְדַמָּאָה לְאוֹשְׁפִיזִי** הראשון הוא לאורחים העליונים, **כִּי הָא דְרַב הַמְּנוּנָא סָבָא, פֶּד הָוָה עָיִל לְסַפְּהָ הָוָה חֲדָי** כמו שהיה רב המנונא סבא שהיה מנהגו כשהיה נכנס לסוכה היה שמח כדי להראות פנים שמחות לאורחים העליונים, **וְקָאִים עַל פִּתְחָא דְסַפְּהָ מְלַנְּאוּ** והיה עומד על פתח הסוכה מבפנים כי עתה שבא בעה"ב יבואו מיד האושפיון, **וְאָמַר נְזַמֵּן לְאוֹשְׁפִיזִין** ואמר נזמין את האורחים ונסדר להם כסאות מיוחדים. **מְסַדֵּר (נ"א נְסַדֵּר) פְּתוּרָא, וְקָאִים עַל רַגְלוֹהִי** ולכן מסדר את השולחן שמראה הזמנה במעשה לא רק בדיבור ועומד על רגליו לכבוד האורחים, **וְמִבְרַךְ כְּנֵרָאָה בְּרַכַּת לִישֵׁב בְּסוּכָה** כי הכין שולחן ערוך לסעודה, **וְאָמַר בְּסַכַּת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים** ואומר לאושפיון הרי הקב"ה צוה אתכם לישב בסכת של עם ישראל שאתם הם האורות של החסדים הגדולים הבאים עתה, ולכן מבקש מהם שבו אורחים עליונים שבו. **תִּיבּוּ אוֹשְׁפִיזִין עֲלָאִין, תִּיבּוּ שְׁבוּ** האורחים העליונים תשבו. **תִּיבּוּ אוֹשְׁפִיזִי מְהִימְנוּתָא תִּיבּוּ.** שבו האורחים של האמונה שהיא השכינה הקדושה שבו, **אָרִים (ס"א אֶסְחִי) יְדוּי, וְחֲדָי הִירִים** ידיו רב המנונא סבא ושמח כי בעשר אצבעות הידים רמוזים עשר ספירות, וכוונתו עתה לקושרם זה בזה, **וְאָמַר זַפְּאָה חוּלְקָנָא, זַפְּאָה חוּלְקִיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל** ואמר אשרי חלקנו, ואשרי חלקם של עם ישראל, **דְּכַתִּיב, שְׁכַתוֹב (דְּבָרִים ל"ב ט), כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ וְגו'** ואנחנו זכינו לכל זה כי אנחנו בני יעקב חבל נחלתו, **וְהָוָה יְתִיב** ולאחר שהזמין את האורחים שהם האבות והספירות העליונות וראה אותם יושבים גם הוא ישב עמם.

תְּנִינָא, לְבְנֵי עֲלָמָא הפסוק השני שהוא כל האזרח בישראל ישבו בסכת הוא חוזר על בני העולם ולא על הספירות העליונות, **דְּמָאֵן (דף ק"ד ע"א) דְּאִית לִיָּה חוּלְקָא בְּעַמָּא וּבְאַרְעָא קְדִישָׁא** כי מי שיש לו חלק בעם הקדוש שיש לו נשמה קדושה שבאה מהאילן הקדוש שהוא ז"א ובארץ הקודש שהיא השכינה הקדושה סוד המלכות ונשמתו משם, **יְתִיב בְּעֲלָא דְּמְהִימְנוּתָא** יושב בצל האמונה בצל השכינה בצל השבעה אורות דחסדים המקיפים, **לְקַבְּלָא אוֹשְׁפִיזִין** לקבל את האורחים העליונים, **לְמַחְדָּי בְּהַאי עֲלָמָא וּבְעֲלָמָא דְּאִתִּי** לשמוח בעולם הזה ובפרט נשמתו שמחה שמשתעשעת באורות הגדולים המקיפים ע"י מצות סוכה, וגם לשמוח בעולם הבא שנשמתו עולה לאימא העליונה שהיא מקור השמחה [II]. **וּבְעִי לְמַחְדָּי לְמַסְפְּנֵי** וצריך כל אדם לשמח את העניים לתת להם כסף ואוכל ומטעמים קודם שיאכל, והמנה היפה ביותר יתן לעניים. **מָאִי טַעַמָּא** מה הטעם. **בְּגִין דְּחוּלְקָא דְּאֲנוּן אוֹשְׁפִיזִין דְּזַמִּין דְּמַסְפְּנֵי הוּא** לפי שחלקם של אלו האורחים האבות והאורות העליונים שהזמין לסעודתו זה שייך לעניים כי האושפיון ההנאה שלהם במה שהעניים אוכלים הם חלק מהשכינה והמשמחם משמח את המלכות ואז יורד השפע מהבינה העליונה למלכות ולעם ישראל. **וְהָוָה דְּיְתִיב בְּעֲלָא דָּא דְּמְהִימְנוּתָא** וזה שיושב בצל זה של האמונה, **זַמִּין אוֹשְׁפִיזִין אֱלִין עֲלָאִין** ומזמן את האושפיון האלו העליונים, **אוֹשְׁפִיזִי מְהִימְנוּתָא** האורחים של האמונה בצל המלכות, **וְלֹא יְהִיב לֹזֵן חוּלְקִיהוֹן** ואינו נותן להם חלקם מן הסעודות שהיא חלק העניים, **כְּלָחוּ קַיִמֵי מַנְיָה** כולם עומדים מן השולחן, **וְאָמַרִי** ואומרים (משלי כג ט) **אַל תִּלְחֶם אֶת לֶחֶם רַע עֵין וְגו'** אל תאכל את הלחם של הקמצן כי הוא מסטרא אחרא ואכילתו היא רק לתאות עצמו ולא לשם שמים, **אֲשֶׁתִּכַּח דְּהָוָה פְּתוּרָא דְּתַקִּין, דִּילִיָּה הוּא, וְלֹא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** נמצא שכל השולחן והאוכל והמטעמים שסירר והכין הוא רק בשביל עצמו ולא לכבוד הקב"ה, **עָלִיָּה כְּתִיב** עליו נאמר (מלאכי ב ג) **זִזְרִיתִי פָּרֵשׁ**

עיונים והארות

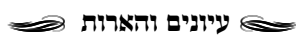
[II] ומובא בספרים הקדושים כי מי שזהיר במצות סוכה, לאחר אותו למקומו שלא יוכלו הקליפות להזיק לנשמתו. מאה ועשרים שנה בא אור גדול מקיף אותו ומסובב אותו ומוביל

על פניכם וגו', פֶּרַשׁ תְּנִיכֶם כי אני אפזר הזבל על פניכם לבזותכם והוא מהזבל הנעשה מהסעודות של החגים שלכם, וְלֹא תִגִּי כי אין אלו נקראים סעודות של חגי אלא חגכם לתאוותכם ולא עשיתם זה לכבודי. וְיִי לִיָּה לְהֵהוּא בַר נֶשׁ, בְּשַׁעֲתָא דְאֵלִין אוֹשְׁפִיזֵי מְהִימְנוֹתָא קִיִּימֵי מִפְתוֹרִיָּה אוי לו לאותו אדם באותה שעה שאלו האורחים של השכינה שנקראת אמונה עומדים ויוצאים מעל שולחנו.

וְאָמַר רַבִּי אַבְא, אַבְרָהָם איש החסד שהיה נותן לכל הבא לביתו לאכול ולשבוע, כָּל יוֹמוֹי הָיָה קָאִים בְּפִרְשֵׁת אוֹרְחִין, לְזַמְנָא אוֹשְׁפִיזִין כל ימיו היה עומד על פרשת דרכים לטרוח ולהזמין אורחים, וְלִתְקַנָּא לֹזֵן פְּתוֹרֵי ולתקן להם שולחן עם מעדני מלך כי השולחן של אדם הוא סוד השכינה הקדושה שהיא מקבלת האור מן החג"ת נה"י שהם סוד האושפיזין ומשפיעה אח"כ על עם ישראל, הַשְׁתָּא, דְּמִזְמַנִּין לִיָּה, וְלִבְלָהּ צְדִיקֵיָא, וְלְדוֹד מְלָפָא ועתה בחג הסכת שמזמינים את אברהם אבינו איש החסד ואת שאר כל הצדיקים וגם את דוד המלך בחי' השכינה, וְלֹא יִהְבִּין לֹזֵן חוֹלְקֵיהוֹן ולא נותנים להם חלקם, אַבְרָהָם קָאִים מִפְתוֹרָא, וְקָרִי אברהם עומד מעל השולחן וקורא ומכריז (במדבר טז כו), סוּרוּ נָא מֵעַל אַהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה. וְכִלְהוּ סִלְקִין אַבְתְּרִיָּה וכולם מסתלקין והולכים אחריו. יַצְחָק אָמַר, (משלי יג ה), וּבִטָּן רִשְׁעִים תִּחְסַר שֹׁאפֵי שאוכלים הרבה אינם שבעים לעולם. יַעֲקֹב אָמַר, (משלי כג ח) פִּתְיָא אַכְלַת תְּקִיָּאָה אם אכלת פת של רע עין הסוף יהיה שתקיא אותה כי הביט עליך בעין הרע. וְשָׂאָר כָּל צְדִיקֵיָא אַמְרֵי, ושאר כל הצדיקים אומרים (ישעיה כח ח) כִּי כָּל שְׁלַחֲנוֹת מְלָאוּ קִיָּא עֵאָה בְּלֵי מְקוֹם כל השולחנות של הרשעים מלאו הקאות וצואות בלי מקום פנוי, וריבוי היין גורם לזה.

דְּדוֹד מְלָפָא, (חסר כאן) דְּאֲשָׁלִים דִּינוֹי אָמַר דוד המלך שהוא בחי' המלכות המשלים דינו כדלקמן, דְּכַתִּיב, שכתוב (שמואל א כה לח), וַיְהִי בַעֲשֶׂרַת הַיָּמִים וַיִּגַּף יְהוָה אֶת נָבָל וַיָּמָת שִׁנְבַל לֹא רָצָה לִיתֵן לְדוֹד חֶלֶק מִסַּעוּדָתוֹ הַמְתִּין לוֹ הַקֶּב"ה את עשרת ימי תשובה שיחזור בתשובה ולא חזר לכן נגף אותו ומת. מָאִי קָא מִיִּרֵי ושואל מה ענין פסוק זה לכאן. בְּגִין דְּדוֹד שָׂאֵל לְנָבָל, וְאִתְעֵבִיד לִיָּה אוֹשְׁפִיזָא ומפרש היות דוד בקש מנבל שיתן לו מסעודתו ועי"ז נעשה לו לאורח, וְלֹא בָעָא ונבל לא רצה ליתן לו ולכן ניגף ומת. וְדָא זְמִין לִיָּה, וְלֹא יִהְבִּי לִיָּה חוֹלְקָא וגם כאן זה האיש היושב בסוכה שהזמין את האושפיזין, ודוד המלך ביניהם ולא נתן לו חלקו, ולכן כמו שהקב"ה נפרע מנבל בעשרת ימי תשובה כן יפרע השי"ת מהאיש בדין של עשרת ימי תשובה לשנה הבאה, וּבְאֲנֹן עֲשָׂרָה יוֹמִין דְּדוֹד מְלָפָא דָאִין עֲלָמָא ובאותם עשרת ימי תשובה שדוד שהוא סוד המלכות דן את העולם, אִתְדָן עֲלֵיהּ הָהוּא בַר נֶשׁ נִידוֹן עֲלֵיו זֶה הָאָדָם, דְּאֲשָׁלִים לִיָּה בִישׁ יִתִיר מְנַבְל [ט] שגמל לו רע יותר מנבל, שנבל לא הזמין את דוד לסעודתו וזה האיש הזמין את האושפיזין ולא נתן להם חלקם לכן רעתו גדולה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר (בְּגִין בְּף) אוֹרֵיָתָא לָא אַטְרַח עֲלֵיהּ דְּבַר נֶשׁ יִתִיר, אֶלָּא כְּמָה דְּיָכִיל התורה לא הטריחה על האדם לתת יותר מיכולתו אלא רק כמה שהוא יכול, דְּכַתִּיב, שכתוב (דברים טז יז) אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ וְגו' כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. וְלֹא לִימָא אִינִישׁ אֶכּוּל וְאֲשַׁבַּע וְאֲרוּוִי בְּקַדְמֵיתָא ולא יאמר אדם אני אוכל ואשבע ואמלא את בטני ובטן בני ביתי בתחילה, וְכִמָּה דִּישְׁתָּאָר אִתְּן לְמַסְכְּנֵי ומה שנשאר אתן לעניים, אֶלָּא רִישָׁא דְּכֻלָּא דְּאוֹשְׁפִיזִין הוּא אלא ראשית כל דבר יוציא מנה יפה ביותר לכבוד האושפיזין ויתן אותה לעניים כי האורחים נוטלים חלק בראש כי הם מצד השכינה הקדושה, וְאִי חֲדֵי לְאוֹשְׁפִיזִין וְרוּי לֹזֵן, קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲדֵי עֲמִיָּה ואם זכה ומשמח את העניים במנות טובות

[ט] ומכאן נלמד שלא חייבים שיבא עני ממש לאכול על שולחנו, ידי חובתו שהרי דוד לא רצה לאכול על שולחנו של נבל אלא אלא אפילו אם שולח לו סעודה לבית או נותן לו דמי סעודה יוצא בקש שישלח לו חלק מסעודתו, וקרא אותו אושפיזין.

בשר ודגים ומשביע אותם וכן כסף ומלבושים אז הקב"ה שמח עמו ומשמח אותו, **וְאִתְּבָרְתָּם קָרִי עָלֶיָּהּ**, ואברהם איש החסד קורא עליו הפסוק (ישעיה נח יד) **אִז תִּתְעַנֵּג עַל יְהוָה וְגו' וַיִּצְחַק קְאָרֵי עָלֶיָּהּ**, ויצחק שהוא סוד הגבורה קורא עליו (ישעיה נד יז) **כָּל כְּלִי יוֹצֵר עֲלֵיךָ לֹא יִצְלַח** שלא יוכלו להזיק אותך.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֵי הַפְּסוּק הַזֶּה שֶׁל כָּל כְּלִי יוֹצֵר עֲלֵיךְ לֹא יִצְלַח, דָּוִד מְלֶכָא אָמַר לֵיהּ דוד המלך אמר אותו שהוא בחי' המלכות, **בְּגִין דְּכָל זַיִנִין דְּמֶלְכָא, וְקָרְבִין דְּמֶלְכָא, בִּידוּי דְּדָוִד אֲתַפְקְדוּ הֵיטוּ וְכָל כְּלִי הוֹזִין שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְכֵן הַמְּלַחְמוֹת שֶׁצִּירֵךְ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת נִמְסְרוּ בִּידֵיו שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא סוּד הַמְּלַחְמוֹת, אָבֵל יִצְחָק קְאָמַר**, אמר פסוק אחר (תהלים קיב, ב) **גְּבוּר בְּאַרְצָא יִהְיֶה זֶרְעוֹ וְגו', הוֹן וְעוֹשֵׁר וְגו'** כי העושר בא מצד הגבורה כמ"ש מצפון זהב יאתה.

יַעֲקֹב אָמַר, (ישעיה נח, ח) **אִז כֹּאשֶׁר תִּתֵּן צַדִּיקָא יִבְקַע פִּשְׁחָא אֲוֶרְךָ וְגו'** כמו שהשחר בוקע בעבים ומאיר לעולם כן יאיר אור הצלחתך ותזכה לרפואה וישועה, **שְׂאָר צְדִיקָיָא** שהם משה אהרן ויוסף **אֲמָרֵי**, אומרים (ישעיה נח, יא) **וְנִחַד יְהוָה תְּמִיד הַקַּב"ה** ינהיג אותך בדרך טובה **וְהַשְּׂבִיעַ וְגו'** בצחצחות נפשך, **דָּוִד מְלֶכָא אָמַר**, (ישעיה נד, יז) **כָּל כְּלִי יוֹצֵר עֲלֵיךָ לֹא יִצְלַח, דְּהָא הוּא עַל כָּל זַיִנֵי עֲלָמָא אֲתַפְקְדוּ** שהרי הוא נתמנה על כל כלי הנשק שבעולם. **זְפָאָה חוֹלְקִיהָ דְּבַר נָשׁ, דְּזָכִי לְכָל הָאֵי** אשרי חלקו של האדם שזכה לכל זה ליתן לעניים וכו'. **זְפָאָה חוֹלְקִיהוֹן דְּצְדִיקָיָא, בְּעֲלָמָא דִּין, וּבְעֲלָמָא דְּאֲתֵי** אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, **עָלִיָּהוּ כְּתִיב** עליהם כתוב (ישעיה ס, כא) **וְעִמָּךְ כָּלֵם צְדִיקִים וְגו'** לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

הַלְכוֹת הַלִּיכוֹת וְהַנְּהַגוֹת טוֹבוֹת וּמוֹעִילוֹת וּמִדְּרִיכוֹת אֵת הָאִישׁ הַנִּלְבָּב בְּעִנְיֵי מִצְוֹת הַסּוּכָה הַלּוֹלֵב וּמִינֵיו אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם.

הלכות סוכה

א. חייב כל אחד ואחד מעם ישראל לישב בסוכה שבעה ימים ושבעה לילות, וכמו שכתוב בתורה בסוכות תשבו שבעת ימים וכו', כי בסוכות הושבתי את בני ישראל. והם ענני כבוד שהקיפו את בני ישראל לבל יכם שרב ושמם לסברת ר' אליעזר, ולסברת ר"ע עשו סוכות ממש.

ב. מצוה לתקן הסוכה מיד במוצאי יום הכפורים כמ"ש ילכו מחיל אל חיל, וכן מצוה להתעסק במוצאי יוה"כ בהכנת הלולב ומינויו, ויש חסידים שנוהגים לתקן איזה דבר מהסוכה קודם שיאכל, וכן למחרת ביום י"א בתשרי לאחר תפילת שחרית קודם אכילה, יקנה דבר מצוה לולב או אתרוג. (תוצאות חיים)

ג. הנכון ביותר, לעשות סוכתו בעצמו, על דרך שאמרו מצוה בו יותר מבשלוחו, ועל כן אם אפשר יש לאדם להניח כל הסכך בעצמו כי הוא עיקר המצוה.

ד. קודם שיתן הסכך על גג הסוכה יאמר לשם יחוד וכו' הריני בא לקיים מצות עשיית הסוכה וכו' וסדרה הרי"ח בספר לשון חכמים עיי"ש.

ה. נאמר בתיקונין (תיקון ע) מאן דעביד ליה סוכה, קודשא בריך הוא מסכך עליה בהוא עלמא, ואגין עליה מכל מלאכי חבלה כד נפיק מהאי עלמא ואזיל לההוא עלמא ע"כ.

ו. הביא הרב "יפה ללב", כי מי שזהיר במצות סוכה לעשותה כתיקונה מובטח לו שלא יהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה. ומובא בזוה"ק שהזהיר במצות סוכה מצילה ומכפרת במקום גלות וזוכה לחירות הוא ובניו.

ז. מהרח"ו זצ"ל היה מחלק קופה לעניים בערב סוכות ויש בזה מעם נכון לפי סודן של דברים. ולכן יש להרבות בצדקה בערב סוכות.

ח. צריך לישב באויר הסוכה, והישן תחת המטה בסוכה כגון כיום שיש מטות קומתיים, מי שיושב או ישן על המטה התחתונה אם יש הפרש עשרה טפחים מהמטה שעליה לא יצא ידי חובה, ולכן גם צריך להזהר שלא ישן תחת שלחן הגבוה עשרה טפחים.

ט. כתיב חג הסוכות תעשה לך וכו' באספך מגרנך ומיקבך, ולכן אין מסככין אלא בדבר שיש בו שלשה תנאים אלו: א) צומח מן הארץ ב) שהוא עכשיו כבר תלוש ג) אינו מקבל טומאה, וכמו פסולת של גורן ויקב שיש בהם דברים אלו.

י. דבר שאינו צומח מן הארץ אפי' שגידולו מן הארץ כמו מיני מתכות שאינם מקבלים טומאה, אין מסככים בהם, אלא צריך שהסכך יהיה מדבר הצומח מן הארץ, כגון ענפי אילן ונסרים של עץ וכו' ואין לסכך בעמודי ברזל ועורות בהמה.

יא. יכול לסכך בתבן וכן בקש. וכן יש להתיר לסכך בסכך לנצח העשוי מנסרים דקים או מקנים שקושרים אותם בחוטים המיוחדים ממין העץ עצמו. אמנם הטוב ביותר לסכך בענפי אילן, כי אילן גוי סוכה, ומצוה מן המובחר לסכך בהם, וכאשר מסכך בענפי האילן יכוין כי אילן גוי הוי"ה אדנו"ת. וגם יכוין כי סוכה היא מבחינת אור מקיף הבא מאימא. ומה טוב שיסכך בענפי דקל. (לרמז מה דקל אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. ועוד דמהדקל יוצא התמר וכתוב צדיק כתמר יפרח).

יב. אין לסמוך את הסכך ולהעמידו בדבר המקבל טומאה, כגון הצינורות של ברזל שעושים מהם סוכה לנצח. ומי שיש לו הצינורות הללו יתן עליהם קורות של עץ מארבע רוחות הסוכה ועליהם יעמוד הסכך, שאז נחשבות הצינורות כמעמיד דמעמיד ואפשר להקל בזה. אמנם יש אומרים דאין להתיר בזה, אלא יעמיד קורות בלא שום מסמר ועליהם יסכך.

יג. הסוכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורוב שולחנו, וכתב הרא"ש דהיינו שבעה טפחים על שבעה טפחים וכן פסק מרן, דהיינו שבעים ס"מ על שבעים ס"מ.

יד. לכתחילה לא יעשה סוכה נמוכה שאין מן הכסא שיושב עליו עד הגג של הסוכה עשרה טפחים, מכיון שיש ספק אם אפשר לברך בכהאי גוונא לישב בסוכה, לכן ישתדל שלא לעשות סוכה כזו.

טו. בתחילה צריך לעשות את דפנות הסוכה כהלכתם, ורק אח"כ לשים הסכך על הסוכה, אבל לא יסכך ואח"כ ישים הדפנות משום דהוי תעשה ולא מן העשוי.

טז. נהגו לקשט הסוכה בכל מיני קישוטים וציורים יפים ותמונות של גדולי ישראל, כמ"ש "זה אלי ואנוהו" התנאה לפני במצות-סוכה נאה ולולב נאה וכו'.

יז. מותר לתלות רמונים, ענבים, ושאר מיני מאכל, בסוכה ובסכך, לנוי או לסגולה ולרפואה, בתנאי שיהיו פחות מארבעה טפחים בינם לבין הסכך, שאז בטלי לגבי הסכך.

יח. פירות ושאר מיני אוכלים שתלו אותם בסוכה לנוי אסור להנות מהם עד מוצאי שמחת תורה, ואפילו אם נפלו מן הסוכה אסור ליהנות מהם, ובשבת וביו"ט אסורים במלטול משום מוקצה, ויש מתירים להנות מן הפירות אם מתנה על נוי הסוכה לאכלם מתי שירצה, אמנם בגוף הסוכה לכ"ע לא מועיל שום תנאי להנות ממנה, ולכן אסור ליטול מהסוכה אפילו קיסם לחצוץ בו שיניו.

הלכות ישיבה בסוכה

א. בערב חג הסוכות מחצות ואילך לא יאכל פת יותר מכביצה, כדי שיאכל בלילה לתאבון, כי האכילה בלילה הראשון דאורייתא.

ב. יקדש רק כשיהיה לילה ודאי, ויש מחמירין לחזור ולאכול כזית פת לאחר שעה וחומש מהשקיעה, כדי לצאת ידי חובה גם לפי דעת ר"ת.

ג. כל פעם כשמקדש יברך לישב בסוכה לאחר ברכת הקידוש, ובליל א' לאחר ברכת לישב בסוכה יברך שהחיינו. ובזמן שאין קידוש יברך לכתחילה לישב בסוכה קודם ברכת המוציא, ובכל פעם שמברך לישב בסוכה יברך מעומד ואח"כ ישב. ואם שכח ולא בירך קודם אכילה יברך כל זמן שלא סיים אכילתו.

ד. בלילה הראשון של חג הסוכות יאכל הכוזה הראשון בלי הפסק דיבור וטוב שלכתחילה יאכלנו בלא שום תערובת לפתן, וכן יש להקפיד ולאכול הכוזה תוך ארבע דקות. ואם קשה לו אפשר להקל עד שבע דקות.

ה. איתא בזוה"ק פרשת אמור דף ק"ג ע"ב וז"ל: תא חזי בשעתא דבר נש יתיב במדורא דא דצלא דמהימנותא, שכינתא פרסא גדפאה עליה מלעילא. ואברהם וחמשא צדיקיא ודוד מלכא שויין מדוריהון עמיה, הדא הוא דכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים, ובעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלין דשריין עמיה. כי הא דרב המנונא סבא כד הוה עייל לסוכה הוי חדי וקאים על פתחא דסוכה מלגיו ואמר נזמן לאושפיזין וכו' יעו"ש.

על כן בכל לילה יעמוד בפתח הסוכה ויאמר לשם יחוד קב"ה וכו' הריני בא לקיים מצות עשה של ישיבת סוכה כמו שכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים וכו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים וכו'. ואח"כ יאמר עולו אושפיזין עילאין קדישין וכו' כמסודר במחזורים.

ו. טוב לשים כסא לשבעת אושפיזין עילאין קדישין, ויפרוס עליו מפה יפה, ויאמר בפיו זה הכסא לכבוד שבעה אושפיזין עילאין קדישין, כמו שעושין ביום המילה כסא לאלהיו הנביא זכור לטוב.

ז. יש נוהגים להדליק נר מיוחד בכל לילה לכבוד שבעת האושפיזין, בליל א' ואמר הריני מדליק נר זה לכבוד אברהם אבינו ע"ה וכו'. ויש נוהגים להדליק כל לילה שבעה נרות לכבוד השבעה אושפיזין, וכל אדם יעשה כמנהגו. וקודם שידליק הנר יאמר הלשם יחוד כמובא לעיל.

ח. בכל לילה ישלח קערה עם תבשיל חשוב לאיזה עני בן טובים, או יזמין אצלו העני לסעוד בביתו. ובלילה הראשון יאמר זו הסעודה שאני נותן לכבוד אברהם אבינו ע"ה וכו'. ויש נוהגין לתת במקום הסעודה בכל יום סכום כסף הגון כדי שיוכל העני לקנות צרכי סעודתו. ואפשר ליתן בערב חג הסוכות כל הסכום לכל ימי החג כולם, וקודם לכן יאמר לשם יחוד כמובא לעיל.

ט. יזהר ללמוד משניות ממסכת סוכה בכל לילה, בכל ימות החג בתוך הסוכה, ויש בה חמשה פרקים כנגד חמשה חסדים (ובללותם ובללות כלולתם) הנכנסים בימי חג הסוכות.

י. ראוי לכל ירא שמים שלא לדבר בתוך הסוכה דברים בטלים אלא אך ורק דברי תורה וקדושה, כי מצות סוכה היא קדושה גדולה שאפי' על עצי הסוכה חלה קדושה ואסורים כל שמונה. וצריך לישב בה באימה וביראה בבושה ובענוה, ולא יכניס לתוכה גוים כי אז הקדושה בורחת והשבעה אושפיזין מקפידים עליו.

יא. אם שכח לומר יעלה ויבא בברכת המזון בליל חג הסוכות וכבר התחיל ברכת הטוב והמטיב חוזר לראש ברכת המזון. ואם חתם בונה ירושלים, יאמר שם באותו מקום ברוך אתה וכו' אשר נתן מועדים לשמחה וכו'. ואם נזכר כשאמר ברוך אתה ה' לפני שיהתום בונה ירושלים יאמר למדני חוקיך ויחזור לומר יעלה ויבא. אבל בשאר ימות החג אינו חוזר.

יב. אין ישנים אפי' שינת עראי חוץ לסוכה, ולכן מי שרואה את חבירו מתנמנם צריך להעירו. והמצטער מפני הריח או יתושין או מהצטננות פטור מן הסוכה. אבל מי שמצטער מחמת שישנים בסוכה הרבה אנשים ואינו יכול לפשוט ידיו ורגליו חייב בסוכה.

יג. החיוב לישב בסוכה ולאכול פת הוא רק בלילה הראשון של חג הסוכות אבל בשאר הימים אין חיוב לאכול בסוכה, אלא רק אם רוצה לאכול פת יותר מכביצה, שהוא כחמשים וארבעה גרם אז חייב לאכול בסוכה וצריך לברך לישב בסוכה. אבל אם רוצה לאכול פת פחות מכביצה, או שרוצה לאכול אורז ובשר ושאר לפתן, וכן פירות וירקות יכול לאכול חוץ לסוכה ואינו נקרא מזולזל במצות סוכה. אמנם מדת חסידות להחמיר ולא לאכול פירות ואפי' לא לשתות מים חוץ לסוכה, והנהוג כן הרי זה משובח ותבא עליו ברכת טוב.

י"ד. האוכל עונה פחות מכביצה אין צריך סוכה. אמנם אם אכל עוגות יותר מכביצה חייב לאכלם בסוכה אך לא יברך לישב בסוכה, ואם קבע סעודתו עליהם שאז חייב בנטילת ידים צריך לברך לישב בסוכה.

ט"ו. אע"פ שמותר לאכול פירות וכן לשתות מים חוץ לסוכה, אם הוא באמצע סעודתו אסור לטעום כלום חוץ לסוכה, ואפי' מים אסור לשתות חוץ לסוכה.

ט"ז. בשבת ויו"ט כשיש לו שמחה ורוצה לעשות קידוש בסוכה ומביאים עוגות וכדומה, נחלקו בזה אם יברך לישב בסוכה, ולכן לכתחילה יאכל סעודת יו"ט לאחר קידוש ויברך לישב בסוכה.

י"ז. מנהג ק"ק חסידים "בית אל" שלא לצאת מן הסוכה כלל, ואפילו התפילות מתפללין בסוכה, וכן הלימודים והשיעורים בסוכה, ובכל לילה בימי חול המועד לאחר תפילת ערבית עושים שמחה גדולה בשירות ותשבחות, ומדליקין נרות ואבוקות ומרקדים ושמים וקוראים אותו שמחת בית השואבה, כי ממנו שואבים שמחה לכל השנה כולה.

הקדמה להלכות ארבעת המינים

צריך אדם להדר בקניית ארבעת המינים, וכתב המהרי"ל מי שקונה אתרוג ולולב יפים זוכה לחיי העוה"ז ולחיי העוה"ב. והנה תראה שהרבה מדיני ארבעת המינים הם משום הדר, ורש"י כתב בתחילת פרק לולב הגזול, שיבש פסול הוא משום הדור מצוה, וכוונתו אף שבשאר מקומות הדור מצוה אינו מעכב, כאן גילתה לנו התורה לעכב, ועיין בשו"ע סימן תרנ"ו שצריך להדר באתרוג ולהוסיף עליו עד שליש בדמיו ע"ש פרטי הדינים. וכתוב בגמ' ב"ק דף ט' ע"ב עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה, ופרש"י משלו- שאין נפרעין לו בחייו, כדאמרינן היום לעשותם ולא היום ליטול שכרם, אבל מכאן ואילך מה שיוסיף יותר משליש יפרע לו הקב"ה בחייו. ואמרו בגמ' על רבן גמליאל שקנה אתרוג באלף זוז.

והנה מן התורה אין נוטלים לולב רק ביום ראשון, פרט למקדש שנוטלים בו כל שבעה, ומשחרב המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיטלו אף במדינה כל שבעה זכר למקדש, ולפיכך יש חילוקי דינים בין יום ראשון שהוא מדאורייתא לשאר ימים שהוא מדרבנן, ולכן צריכים אנו להתבונן כל פסול מאיזה טעם הוא, דהנה פסול מטעם חסר מבואר במשנה שאינו פסול רק ביום ראשון, וכן פסול של שאול. ויש שמוסכם באחרונים להכשיר בשאר הימים, והוא בנחלקה התיומת ונסדקה, שמעם הפסול מבואר ברבינו ירוחם משום לקיחה תמה, וא"כ אף להרמ"א כשר בשאר הימים. ויש שהם פסולים בעצם, שפסולים כל שבעה לכו"ע כגון: הדם שוטה, אתרוג מורכב, פחות משיעור, וכדומה.

וברוב הפסולים שהוא משום הדר נחלקו הרמב"ם והרא"ש, דדעת הרמב"ם שכשר בשאר הימים וכ"פ בשו"ע. אמנם לרא"ש ותוס' וכן דעת חכמי אשכנז לפסול בשאר ימים כל פסולי הדר. ולדינא לבני ספרד דעת מורינו הרב עובדיה יוסף שליט"א לברך על פסולי הדר כיון דאין כאן ספק בברכה, כי כיון שהכריע מרן בגוף הדין שכשר, שוב אינו בגדר ספק ומברכין עליו. אמנם מ"כף החיים" נראה שאמרינן בזה ספק ברכות להקל, ונמצא לפי דבריו שצריכין הספרדים להחמיר כהרמ"א פרט למקום ולפסולים שנהגו עליהם, ועיין בדבריו סימן תרמ"ט אות ז"ן. וה' יאיר עינינו בתורתו אמן.

ויזהר לקנות ארבעת המינים מאדם כשר שאינו חשוד על הגזל, וכן שלא יקנה מקטן שלא הגיע למצות, דקטן אינו מקנה מה"ת ומצוי הדבר בערבות, ובפרט ביום א' דאינו יוצא בארבעת המינים שאולים.

דיני נטילת לולב וברכתו

א. מצות ארבעת המינים שיטול כל אחד לולב אחד שלשה הדסים, שתי ערבות, ואתרוג אחד, כמו שכתוב בתורה "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל". וקבלו חז"ל הלכה למשה מסיני: פרי עץ הדר – זה אתרוג, כפות תמרים – זה לולב, וענף עץ עבות – זה הדס, וערבי נחל – היא הערבה. ומצותן שיהיו לולב אחד, אתרוג אחד, שלשה הדסים, ושתי ערבות.

ב. הטעם לסדר זה לפי סודן של דברים הוא: שהם רומזים לשבעה חסדים, ג' בדי הדס – חסד גבורה תפארת, ב' בדי ערבות – נצח והוד, הלולב – יסוד, והאתרוג – המלכות עטרת היסוד.

וכן הם רומזים בשם ב"ן שהוא הוי"ה במילוי ההי"ן כזה-יוד הה וו הה, שלשה הדסים כנגד שלש אותיות דאות יו"ד, שתי ערבות כנגד שתי ההי"ן דאות ה"ה ראשונה, לולב כנגד אות ו"ו, לפי שהוא בחינת יסוד, וגם כולל ששה קצוות, לכן נרמז בשתי ווי"ן והאתרוג כנגד ה"ה אחרונה, לפי שהיא בחינת עמרת היסוד והחסד שבה, ולכן הם שתי ההי"ן.

ג. מצוה לעשות שלשתן אגודה אחת משום נוי מצוה, דכתיב "זה אלי ואנוהו". וקודם שיקשור הלולב יאמר הלשם יחוד וכו'. ד. טוב וראוי שהוא בעצמו יאגוד הלולב ומיניו משום חיבוב מצוה ויעשה זה מערב יום טוב, ומצוה לאגוד הלולב בעלי הלולב דוקא וכן המנהג. ואם לא אגדו מערב יום טוב, יכול לאגדו ביום טוב עצמו. ובתנאי שלא יעשה קשר כפול רק קשר א' ועניבה. ויכול לאגוד הלולב בין ביום ובין בלילה.

ה. טוב לקחת מעלי הלולב ולעשות ח"י טבעות ולקשור בהן הלולב, ח"י קשרים כנגד ח"י חוליות שבשדרה, לפני שקושר בהם ההדס והערבה.

ו. אופן קשירת הלולב עם מיניו הוא על סדר זה, יניח הלולב על השולחן והשדרה תהיה נגד פניך, צד ימין של הלולב כנגד ימינך, וצד השמאל של הלולב כנגד שמאלך. ויקח השלשה הדסים שהם כנגד חסד גבורה תפארת, וישים אחד מימין שהוא כנגד החסד, ואחד משמאל והוא כנגד הגבורה, ואחד באמצע על גבי השדרה נוטה מעט לצד ימין כנגד התפארת, כי התפארת מטה כלפי חסד. ושתי הערבות שהן כנגד נצח והוד תשים אחת מימין ואחת משמאל. ויזהר ליתן הערבות והדסים בשוה למטה עם הלולב, וכן יזהר שיהיו ההדסים גבוהים מן הערבות שהרי הוזכרו בתורה תחילה. ויקשור אותם יחד-שלשה קשרים בשלשה מקומות, אחד למטה ואחד באמצע ואחד למעלה. ויזהר שתהיה שדרת הלולב גבוהה מן ההדסים והערבות לפחות מפה אחד.

ז. טוב וראוי להתפלל תפילת שחרית עם הנזן החמה בסוכה, כדי שמיד לאחר התפילה קודם ההלל יברך ברכת הלולב ויעשה הנענועים של הברכה וההלל בסוכה, וכן מנהג ק"ק חסידים בית אל.

ח. תזהר תמיד שתקח הלולב ותנענעו דרך גידולו ששרשו למטה וראשו כלפי מעלה, אפילו בעת שתנענע נגד מטה, שלא כאותם הנוהגים אז לכופף ראש הלולב כלפי מטה והשרש בידיהם כלפי מעלה, אלא תשפיל ידיך יותר למטה ממקומה ושם תנענע הלולב ראשו למעלה וסופו למטה.

ט. גם צריך להזהר שלאחר הברכה בעת הנענועים שלא להפריד האתרוג מן הלולב, אלא שני ידיך תהיינה סמוכות זו לזו ומדובקין יחד הלולב והאתרוג. וכן בעת הנענועים יזהר להביא הלולב כנגד החזה שבגופו.

י. קודם ברכת הלולב יאמר לשם יחוד וכו' ואח"כ יעמוד ויקח תחילה הלולב ביד ימינו ויברך "על נטילת לולב" וביום הראשון יברך גם שהחיינו. ולאחר הברכות נוטל האתרוג בידו השמאלית ויחבר האתרוג אל הלולב שיגעו זה בזה. ויכוין שמחבר את ה' אחרונה של שם הוי"ה עם שלשת האותיות הראשונות שהם יה"ו, ויזהר מאד לכל יהיה פירוד ביניהם ויהיה השם שלם. וידוע המעשה מה שחלם הרב מנחם רקנט"י. ויתן אל לבו שלא יהיה האתרוג הפוך אלא עקצו יהיה למטה.

יא. אחר הברכה ינענע הלולב ומיניו שלש פעמים לכל צד, דהיינו להוליך הלולב למרחוק להחזירו פעם אחת וכן פעם שנית, וכן פעם שלישית הרי הם שלש הולכות ושלש הובאות בכל צד. שלא כאותם הנוהגין לעשות שלשה נענועים בהולכה ושלשה נענועים בהובאה אחת ומוליכין הלולב מעט מעט ג"פ בהולכה אחת וכן בהובאה אחת.

יב. סדר הנענועים הם כסדר הספירות, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד. דהיינו נענע ראשון לצד דרום שהוא בחסד, נענע שני לצד צפון שהוא גבורה, נענע שלישי לצד מזרח שהוא תפארת, נענע רביעי, כשהוא עדיין עומד נגד המזרח, ינענע למעלה שהוא נצח, ונענע חמישי למטה שהוא בהוד, ונענע ששי הוא במערב שהוא ביסוד, ותמיד יקיף דרך ימין.

יג. כל נענע שבכל צד ינענע שלש הולכות ושלש הובאות שהם כנגד חכמה, בינה, דעת, דהיינו נענע ראשון שהוא בחסד יכוין להמשיך חב"ד מן חסד דחסדים שבדעת דז"א אל חסד שבגופא דז"א ומשם אל חסד שבמלכות וכן בשאר הנענועים.

יד. סך מספר הפעמים של נטילת לולב וסדר הנענועים הם חמש: אחת, בעת הברכה, וארבע פעמים אחרות באמצע ההלל, והם בהודו לה' כי טוב הראשון פעם אחת, ובאנא ה' הושיעה נא כפול ב' פעמים, ובהודו לה' כי טוב האחרון פעם אחת. טו. בכל הנענועים יתן אל לבו שהשדרה של הלולב תהיה כנגד פניו, וכן יזהר שלא יהיה דבר חוצץ בידו, ואפילו מי שבידו

טבעת, צריך להסירה מידו.

ט"ז. בכל שבעת ימי החג גומרים ההלל בברכה ויעשה סדר הנענועים כדלעיל. ואם שמע מחבירו ברכה או קדיש, יפסיק ויענה אמן.

י"ז. אחר ההלל מוציאים ספר תורה ומניחין אותו על התיבה, ומקיפין התיבה בלולב ומיניו, ובעת ההקפות יזהר להחזיק בידו אחת בלולב ובשניה את האתרוג ויחברם יחד, ואין צריך לנענע אותם, והטעם הוא מפני שהתיבה שהשליח ציבור מתפלל בה התפילות שהם במקום הקרבנות, מכפרת עלינו במקום המזבח שמקריבים שם קרבנות.

בקשה קודם הנחת הסכך

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה

יאהדונהי

בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו

יאההויהה יאההויהה

ליחדא שם י"ה ב"ה

ביחדא שלים

יהוה

בשם כל ישראל

הריני מוכן ומזמן לעשות הסכך של הסכה, הרומז לאמא עלאה הסוככת בסוד אור מקיף על הבנים שהם תפארת ומלכות (אם עושה בענפי אילן יאמר: והריני עושהו בענפי אילן שמספרו כמנין סכה שהוא מספר שם הוי"ה ושם אדני"י יאהדונהי).

והריני עושה הסכך הזה על גבי שלשה דפנות, כדי לישב בתוכם בכל ימי חג הסכת בשמחה, לקיים מצות ה' שיבנה בסכה כהלכתה, כמו שצונו ה' אלהינו בתורתו הקדושה בסכת תשבו שבעת ימים.

ויהי רצון מלפניך יהוה יאהדונהי אלהינו ואלהי אבותינו. שיחול שם שמים על הסכה הזאת אשר אני עושה לשבת כה לשם מצות סכה, ויחול ויכון וישרה אור קדשה בפנים בתוך הסכה, וגם יהיה אור קדשה מקיף עליה מבחוץ בכל סביבותיה, ותזכירני לשבת כה אני ובני ביתי בשמחה ובטוב לבב, ונזכה לשבת בצל אור המקיף המתפשט עליה המקיף וסובב אותה פעין סכה וימשך עלינו הארה מן אור המקיף ההוא, ויעלה לפניך כאלו בונתי בכל הפנות הראויות לבון בעשייתה, וכאלו בונתי בכל הפנות הראויות לבון בסוד הדפנות הרומזים לנצח הוד יסוד דאמא עלאה. ובסוד הסכך שעולה מספר מאה כנגד מאה אורות, שהוא רומז לחצי התחתון דתפארת דאמא עלאה. וכאלו בונתי בכל פרטי הפנות שצריך לבון.

ויהי | געם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו: (כ"פ)

ואחר כך יאמר פסוקים אלו

וברא יהוה יאהדונהי על כל-מכון הר-ציון ועל-מקראה ענן יומם ועשן וננה אש להבה לילה
כי על-פל-כבוד זפה: וספה תהיה לצל-יומם מזרב ולמזסה ולמסתור מזרם וממטר: (ישעיה ד')
ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון: (תהלים עו)

ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן: אמר ליהוה יאהדונהי מזסי ומצודתי אלהי אבטוז-בו:
כי הוא יצילך מפוז יקוש מדבר הוות: באברתו | יסך לך ותזת-כנפיו תזסה צנה וסוזרה

אמתו: (תהלים צא)

אחר כך יאמר ששה פסוקים בנחמיה סימן ה'

וביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלויים אל עזרא הספר ולהשפיל אל דברי התורה: וימצאו כתוב בתורה אשר צוה יהוה ביד משה אשר ישבו בני ישראל בספת בוזג בזודש השביעי: ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר צאו החר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשת ספת כפתוב: ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סכות איש על גגו ובזצרתיהם ובזצרות בית האלהים וברזוב שער המים וברזוב שער אפרים: ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בספת כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום הוא ותהי שמוזה גדולה מאד: ויקרא בספר תורת האלהים יום ביום מן היום הראשון עד היום האחרון ויעשו זוג שבעת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט: ויהי | נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו: (ב"פ)

תפלה כשאוגדין את הלולב (מקורו ב"שערי ציון")

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה

יאהדונהי

בדחילו ורחימו   ורחימו ודחילו

יאההויהה   **איההויהה**

ליחדא שם י"ה בו"ה

ביחודא שלים

יהוה

בשם כל ישראל

הנה אני בא לקיים מצות לאגוד את הלולב עם מיניו לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו.

ויהי רצון מלפניך יהוה יאהדונהי אלהינו ואלהי אבותינו שיתקשרו על ידי אגדת לולב זה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יהוה יאהדונהי הממלכה, על ידי שלשה הדסים, שהם כנגד שלשה אבות אברהם יצחק ויעקב, ועל ידי שני בדי ערבוב שהם כנגד יוסף ודוד, ויתקשרו ארבע אותיות שמך הגדול והקדוש על ידי שלשה הדסים אות יו"ד של שמך הגדול, ועל ידי שני בדי ערבוב מלוי ה"ה של שמך הגדול, ועל ידי הלולב מלוי ו"ו של שמך הגדול, ועל ידי האתרוג מלוי ה"ה אחרונה של שמך הגדול, ושם תשפיע לעבודך (פכ"פ) אמתך "חיים טובים" – שעולה כמנין "הדס" וכמנין "לולב" עם שתי המלות, ותתן לי "זרע" בשר "חכם וצדיק" שעולה כמנין "ערבה" עם הכולל, ותתן לי לב טוב וכשר להבין "תורה" שעולה כמנין "אתרוג" עם הכולל, ותתן לי זכות שאאגוד אותם בבית מקדשך במהרה בימינו. אמן:

ויהי | נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו: (ב"פ)

סדר הטבילה לכבוד החג הקדוש כדי להכנס לסוכה הקדושה מופשט מכל עניני חול, וימלא קדושה וטהרה.

חסידים ואנשי מעשה יזהרו ללכת לבית הטבילה לכבוד החג הקדוש כדי להכנס לסוכה הקדושה מופשט מכל עניני חול, וימלא קדושה וטהרה.

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתֵיהּ
יֵאָהֳרֹנְהִי

בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ וּבְדַחֲלוֹ
יֵאָהֳרֹהִי

לְיַחְדָּא שְׁם י"ה בּו"ה

בְּיַחְדָּא שְׁלִים

יְהוּה

בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל

הִנֵּה אָנִי בָּא לְטַבֵּל בַּמְקוֹה טְהוֹרָה שֶׁל אַרְבָּעִים סָאָה שֶׁהוּא כְּמִנְיֵן יְהו"ו דְּאֶלְפִין עִם הַכּוֹלֵל (יוד הא ואו ע"ה) וְהַמְקוֹה עֲצֻמוֹ אֵהִיָּה דְתַהֲיִין (אלף ה' יוד ה' ה') שֶׁהוּא בְּגִימְטְרִיאַ מְקוֹה, לְהַפְשִׁיט מֵעַלִי בְּגָדֵי חַל שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְרוּחַ, וְשַׁעֲתָהּ יִשְׂרָה עָלַי רוּחַ מְבְרִיאָה עַל יְדֵי שֵׁם קנ"א, וְלַהֲעֲבִיר מֵעַלִי כָּל מִין זְהֻמַּת הַנְּחָשׁ וְכָל מִין טְמֵאָת שְׁלִיטָה וְאַחִיזַת אַרְבַּע מֵאוֹת שְׂרָשֵׁי הַקְּלָפָה עַל יְדֵי אַרְבָּעִים סָאָה שֶׁל הַמְקוֹה כָּל אֶחָד כָּלֹל מֵעֵשֶׂר, וְלִקְבֹּל טְהוֹרָה וְקִדְשָׁה מִן מִימֵי הַמְקוֹה לַעֲשׂוֹת נְחֻת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יֵאָהֳרֹנְהִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּמַשִּׁיךְ לְתוֹךְ הַמְקוֹה מִים שֶׁהוּא תַשְׁעָה יוֹדִי"ן דַּע"ב ס"ג מ"ה וּב"ן וְתַעֲזָרְנוּ לְתַקֵּן אֶת עוֹן הַכַּעַס וְלְתַקֵּן מַה שֶׁפָּגַמְתִּי בְּשֵׁם ע"ב וּבְשֵׁם ס"ג וּבְשֵׁם מ"ה וּבְשֵׁם ב"ן.

וְיֵהִי רְצוֹן שֶׁתְּשַׁרְרָה עָלֵינוּ אִוְרוֹ שֶׁל הַ"רְגֵל" הַזֶּה עַל יְדֵי שְׁנֵי שְׁמוֹת ע"ב קס"א (יוד ה' ויו ה'), אֵלֶּף ה' יוד ה' ה') הַעוֹלָם בְּגִימְטְרִיאַ "רְגֵל" וְנַעֲלָה לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ בּוֹנֵתִי בְּכָל הַבּוֹנוֹת הָרְאוּיוֹת לְכוֹן בְּטַבִּילָהּ זוֹ עַל דַּעַת הַצַּדִּיקִים הַמְכּוֹנְנִים בְּאַמַּת. וְיֵהִי | נַעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנְנָה: (ב"פ)

כסא לשבעה אושפיזין

טוב להשים כסא לשבעה אושפיזין עלאין קדישין, ויפרוס עליו מפה יפה, ויאמר בפיו זה הכסא לכבוד שבעה אושפיזין עילאין קדישין.

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתֵיהּ
יֵאָהֳרֹנְהִי

בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ וּבְדַחֲלוֹ
יֵאָהֳרֹהִי

לְיַחְדָּא שְׁם י"ה בּו"ה

בְּיַחְדָּא שְׁלִים

יְהוּה

בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל

הִנֵּה אֲנִיחָנוּ בָּאִים לְהַנִּיחַ בְּסִכָּה הַקְּדוּשָׁה אֶת הַכַּסָּא שֶׁל הָאֲשָׁפִיזִין קְדִישִׁין וּבְרָאשָׁם הָאֲשָׁפִיזִין שֶׁל הַיּוֹם:

א) אַבְרָהָם ב) יִצְחָק ג) יַעֲקֹב ד) מֹשֶׁה

ה) אֶהְרֵן ו) יוֹסֵף ז) דָּוִד הַמֶּלֶךְ

לַעֲשׂוֹת נְחֻת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ

וְיֵהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יֵאָהֳרֹנְהִי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבְּשֵׁם שְׁעֵמָד יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה לְמַטָּה לְהַכִּין כַּסָּא לְכַבּוֹד הָאֲשָׁפִיזִין כִּדְּעָשׂוּ מַעֲשֵׂה לְמַעְלָה לְהַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוּד יִשְׂרָאֵל שֶׁפַּע וּבְרָכָה מִהַבְּרָכָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְיַכְיֵנוּ כַּסָּא

וּמְרַבֵּה לְשִׁכְיִנְתָּא עֲלָאָה, וְהוּכֵן בְּחֶסֶד כְּסָאוֹ, וְיִהְיֶה הַשֵּׁם שְׁלָם וְהַפְּסָא שְׁלָם, וּבִזְכוּת זֶה יִמְחָה שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלֵק בְּפָרְטוֹת
 וּבְכָל־לוֹת וְיִתְבַּטֵּל הַיֵּצֵר הָרַע וְנִזְכָּה לְכֶסֶאֱוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ צְדָקְנוֹ שְׂיִתְגַּלֶּה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוֹ אָמֵן.
 וְיִהְיֶה | נָעַם אֲדָנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ: (ב"פ)

סדר הצדקה

טוב לתת לכל יום מימי החג סכום כסף הגון לצדקה כדי שיוכל העני לקנות צרכי סעודתו וקודם נתינת הצדקה לכבוד האושפיוזין יאמר לשון
 זה

לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתָּיָה

יאהדונהי

בְּדַחֲלֵנוּ וּרְחִימוּ   וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ

יאההויהה   איההיוהה

לְיַחְדָּא שֵׁם י"ה בּו"ה

בְּיַחְדָּא שְׁלָם

יהוה

בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל

הַרְיָנִי מוּכָן לְתַת צְדָקָה לְכַבּוֹד הָאֲשָׁפִיזִין קְדִישֵׁינוּ, שֶׁהַפְּרוּטָה רוּמְנַת לְאוֹת י' וְיָדֵי הָאוֹחֲזֹת אֶת הַפְּרוּטָה לְאוֹת ה'
 רֵאשׁוּנָה, וְהַזְרוּעַ לְאוֹת ו', וְיָדוֹ שֶׁל הָעֵנִי לְאוֹת ה' אַחֲרֹנָה שֶׁל שְׁמֵךְ הַקְּדוֹשׁ. וְיִהְיֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁנִזְכָּה עַל יָדֵי
 נְתִינָה זֶה לְבָרֵךְ וּלְהַעֲלוֹת כָּל גִּיּוּצֵי הַקְּדוּשָׁה מִהַמְּקוֹם שֶׁנִּפְלוּ לְשֵׁם וּלְהַעֲלוֹתָם לְמַקְוָם הָאֲמִתִּי בְּקְדוּשָׁה בְּזִכּוֹת כָּל
 הָאֲשָׁפִיזִין קְדִישֵׁינוּ וְיִהְיֶה שְׁמֵךְ הַקְּדוֹשׁ שְׁלָם, וְרַגְלֵי הַמַּלְכוּת שְׂיִרְדּוּ מוֹת, יַעֲלוּ לְקְדוּשָׁה וּמֵאוֹת ק' שֶׁל צְדָק יַעֲשֶׂה אוֹת
 ה' וְהִיא מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלֹם נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאָנוּ.

וְיִהְיֶה | נָעַם אֲדָנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ: (ב"פ)

סדר שבעה אושפיוזין

בכל לילה מחג הסכת קודם שיכנס לסוכה יעמוד בפתח ויאמר:

לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתָּיָה

יאהדונהי

בְּדַחֲלֵנוּ וּרְחִימוּ   וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ

יאההויהה   איההיוהה

לְיַחְדָּא שֵׁם י"ה בּו"ה

בְּיַחְדָּא שְׁלָם

יהוה

בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל

וּבְשֵׁם כָּל הַנְּפֻשׁוֹת וְהַרוּחֹת וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְתִּיחִים אֶל שְׂרָשֵׁי נַפְשָׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמַתָּנוּ וּמְלַבְּוֹשֵׁיהֶם וְהַקְּרוּבִים לָהֶם
 שֶׁמְבַלְּלוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשֵׂיָהּ. וּמִכָּל פְּרָטִי אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשֵׂיָהּ דְּכָל פְּרָצוּף וּסְפִירָה וּדְפָרְטִי
 אַבִּי"ע. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה לִישָׁב בְּסִכָּה כְּמוֹ שֶׁצִּוְּנוּ יְהוָה יֵאֱהָדוּנָהוּ אֱלֹהֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ עַל יָדֵי מֹשֶׁה

רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשָּׁלוֹם. בַּסֶּפֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּפֶת: לְמַעַן יִדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בַּסֶּפֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: לְתַמְנָן אֶת שְׂרָשָׁה בְּמִקּוֹם עֲלִיּוֹן. לְהַשְׁלִים אֵילָן הָעֲלִיּוֹן וּלְהַקִּים סֶפֶת דָּוָד לְהַחְזִיר הָעֵמֶרָה לְיוֹשְׁנָהּ. וּלְהַשְׁלִים שְׁלָמוֹת תַּקּוֹן הַנִּפְשוֹת וְהַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁמְכַלְלֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ וּמְכַל פְּרָטֵי אֲבִינֵי. וְיִהְיֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיְהֶא עֲתָה עִת רְצוֹן לְהִיּוֹת עוֹלָה מִצְוָה זוֹ לְפָנֶיךָ.

בכל לילה יאמר השורה השייכת לאותה הלילה כמסודר כאן.

ליל א' ובבית מצוה זו ימשך החסד הפנימי העליון הנקרא יומם. יומא דכליל לכלהו יומי שהווא החסד שבחסד מאימא עלאה לרחל אמנו. וגם תקבל עוד רחל אמנו החסד העליון שבכל החסדים דאור מקיף מאימא עלאה קדישא שהוא החסד שבחסד שפה:

ליל ב' ובבית מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבגבורה מאימא עלאה קדישא:

ליל ג' ובבית מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבתפארת מאימא עלאה קדישא:

ליל ד' ובבית מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבנצח מאימא עלאה קדישא:

ליל ה' ובבית מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבהוד מאימא עלאה קדישא:

ליל ו' ובבית מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף כללות החמשה חסדים שביסוד מאימא עלאה קדישא:

ליל ז' ובבית מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף כללות החמשה חסדים שבמלכות מאימא עלאה קדישא:

וְהוֹבֵן בַּחֶסֶד כִּסּוּא וְיִתְמַתְקוּ הַגְּבוּרוֹת וְיִתְבַּסְמוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּמְנו תַּחֲבֻקְנִי. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי הַמַּלְכוּת רַחֵל עֲקֵרַת הַבַּיִת, עֲשִׂינוּ הַסֶּפֶה כְּמִצְוֹת יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר הִיא כְּנַגַּד עֲנְנֵי כְבוֹד, כַּפְּתוּב וְעֵנָן יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ עֲלֵיהֶם יוֹמָם. וְהֵם שִׁבְעָה עֲנָנִים וּכְנַגְדָּם הֵם שִׁבְעַת יְמֵי הַסֶּפֶה. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים בְּצֶל אֹרַח הַמְּקִיף הַמִּתְפַּשֵּׁט עֲלֵיהָ הַמְּקִיף וְסוֹבֵב אוֹתָהּ, וּבִישְׁבַתְנוּ בָּהּ יִמְשָׁךְ אֱלֵינוּ מִן הָאֹרַח הַמְּקִיף הַהוּא.

אֲבִינֵנוּ אָב הַרְחֵמֵן פְּרוֹשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמֶךָ וְתַקְנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וּבְצֶל כְּנַפֶּיךָ תִּסְתִּירֵנוּ. וְשָׁמֹר צְאֹתֵנוּ וּבּוֹאֵנוּ לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם. וְיִתְקַים בְּנוּ מִקְרָא שְׁכָתוּב עַל יְדֵי דָוָד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ שְׁמֶרְךָ, יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ צִלְךָ עַל-יַד יְמִינֶךָ: כִּי-הָיִית עֲזָרְתָהּ לִי, וּבְצֶל כְּנַפֶּיךָ אֲרַגֵּן: וְיִתְקַים בְּנוּ מִקְרָא שְׁכָתוּב עַל יְדֵי הוֹשֵׁעַ הַנְּבִיא יֵשְׁבוּ יִשְׁבֵי בְּצֵלוֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כְּנֶפֶן: וְיִתְקַים בְּנוּ מִקְרָא שְׁכָתוּב עַל יְדֵי יִשְׁעִיהָ הַנְּבִיא וְאִשֶׁם דְּכָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֶל יְדֵי כַּסִּיתֶיךָ, לְנִטְע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי-אֲתָהּ:

ר"ת הוי"ה

י'וֹמָם יִצְוָה יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ זִסְדוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עַמִּי. תְּפִלָּה לְאֵל זִמְי:

הַרְאֵנוּ יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ זִסְדֶּךָ. וַיִּשְׁעָךָ תִּתֵּן לָנוּ:

זִסְדֶּךָ יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ מַעוֹלָם וְעַד עוֹלָם עַל יְרֵאָיו. וְצַדִּיקְתוֹ לְבָנֵי בָנִים:

הַזֹּדוּ לִיהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם זִסְדוֹ:

ר"ת אהיה

אֶהְיֶה צַדִּיקָה וּמִשְׁפָּט זִסְדֶּךָ יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ מִלְּאָה הָאֶרֶץ:

הַזֹּדוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם. כִּי לְעוֹלָם זִסְדוֹ:

יְהִי זִסְדֶּךָ יְהוָה יֵאֱהַדוּנָהּ עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִזְלְנוּ לָךְ:

הַנְּהַ עֵינַי יְהוָה יֵאֱהוּנְהִי אֵל יִרְאִיו. לְמִינְזֻלִים לְזִסְדֵּהוּ:

ר"ת אדני

אַתָּה יְהוָה יֵאֱהוּנְהִי לֹא תִכְלָא רְזֻמִּיקָה מִמֶּנִּי. זִסְדֵּךָ וְאַמְתָּךָ תִּמְיֵד יִצְרָנִי:
 דִּמְיֵנו אֱלֹהִים זִסְדֵּךָ. בְּקֶרֶב הַיְכָלְךָ:

נְזֻזִית בְּזִסְדֵּךָ עִם זֹו נְאָלֶת. נִהְלֶת בְּעֶזְךָ אֵל נוֹה קִדְשֶׁךָ:
 יְהוָה יֵאֱהוּנְהִי יְגַמֵּר בְּעַדִּי. יְהוָה יֵאֱהוּנְהִי זִסְדֵּךָ לְעוֹלָם. מַעֲשֵׂי יְדִיךָ אֵל תִּרְפֵּה:

אֵל מְלֵא רַחֲמִים. פֶּרֶשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת רַחֲמִים וְשָׁלוֹם. כִּי אַתָּה יְהוָה יֵאֱהוּנְהִי הַפּוֹרֵשׁ סֶפֶת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל
 יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקִּדְשׁ תִּבְנֶה וְתִכּוּנֶנּוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן:

לֵיל א' עוֹלוּ אֲשְׁפִיזוּן עֲלָאִין קְדִישִׁין. עוֹלוּ אַבְהֵן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצִלָּא דְקִדְשָׁא בְּרִיד
 הוּא:

לִיעוֹל אַבְרָהָם רְחִימָא אָבָא קְדִישָׁא. (דהכני סליק לחושבן סוכ"ה סמך גי' ק"ב, וא"ו גי' י"ג, כ"ף גי' ק, ה"י גי' ט, סך הכל גי'
 אַבְרָהָם). וְלִיעוֹל עִמָּה יִצְחָק וְעֵקֵב מִשָּׁה וְאַהֲרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

לֵיל ב' עוֹלוּ אֲשְׁפִיזוּן עֲלָאִין קְדִישִׁין. עוֹלוּ אַבְהֵן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצִלָּא דְקִדְשָׁא בְּרִיד
 הוּא:

לִיעוֹל יִצְחָק עֲקָדָא אָבָא קְדִישָׁא (דהכני סליק לחושבן סוכ"ה בא"ת בא"ש, ח' פ' ל' צ' עולה ר"ח, גי' יִצְחָק). וְלִיעוֹל עִמָּה אַבְרָהָם
 וְעֵקֵב מִשָּׁה וְאַהֲרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

לֵיל ג' עוֹלוּ אֲשְׁפִיזוּן עֲלָאִין קְדִישִׁין. עוֹלוּ אַבְהֵן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצִלָּא דְקִדְשָׁא בְּרִיד
 הוּא:

לִיעוֹל יִעֲקֹב שְׁלִימָא אָבָא קְדִישָׁא. (דהכני סליק לחושבן ב' פעמים סוכ"ה גי' יעקב וגם פנים דסוכה הוא גי' ה' י' ד', ואחוריים
 דאותיות סוכה ע' ז' ל' ו', עולה קפ"ב גי' יעקב) וְלִיעוֹל עִמָּה אַבְרָהָם יִצְחָק מִשָּׁה וְאַהֲרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

לֵיל ד' עוֹלוּ אֲשְׁפִיזוּן עֲלָאִין קְדִישִׁין. עוֹלוּ אַבְהֵן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצִלָּא דְקִדְשָׁא בְּרִיד
 הוּא:

לִיעוֹל מִשָּׁה רְעֵיָא מְהִימְנָא. (דהכני סליק לחושבן סוכ"ה פשוטה ומלאה במלוי דיודין סמך וי"ו כ"ף ה"י גי' מִשָּׁה וג' אותיות. וגם
 אם תחשוב א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"ל מ"ן ס', גי' רנ"ה א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י כ"י הרי גי' ע"ה א"ב ג"ד ה' הרי גי' ט"ו, סך הכל גי' מִשָּׁה).

וְלִיעוֹל עִמָּה אַבְרָהָם יִצְחָק וְעֵקֵב אַהֲרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

לֵיל ה' עוֹלוּ אֲשְׁפִיזוּן עֲלָאִין קְדִישִׁין. עוֹלוּ אַבְהֵן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצִלָּא דְקִדְשָׁא בְּרִיד
 הוּא:

לִיעוֹל אַהֲרֹן כְּהֵנָּא רַבָּא קְדִישָׁא. (דהכני סליק לחושבן סוכ"ה סמך גי' ק"ב, וי"ו גי' ב, כ"ף גי' ק, ה"י גי' ט"ו, סך הכל רנ"ו גי'
 אהרן). וְלִיעוֹל עִמָּה אַבְרָהָם יִצְחָק וְעֵקֵב מִשָּׁה יוֹסֵף וְדָוִד:

לֵיל ו' עוֹלוּ אֲשְׁפִיזוּן עֲלָאִין קְדִישִׁין. עוֹלוּ אַבְהֵן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתַב בְּצִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצִלָּא דְקִדְשָׁא בְּרִיד
 הוּא:

לִיעוֹל יוֹסֵף צְדִיקָא (דהכני סליק מילוי סוכ"ה לבר כזה, סמ"כ גי' ס, וי"ו גי' ו', כ"פ גי' פ, ה"י גי' י', סך הכל קנ"ו גי' יוֹסֵף). וְלִיעוֹל
 עִמָּה אַבְרָהָם יִצְחָק וְעֵקֵב מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וְדָוִד:

ליל ז' עולו אֲשָׁפִיזִין עֲלָאִין קְדִישִׁין. עולו אֲבָהִן עֲלָאִין קְדִישִׁין לְמִיתָב בְּצֵלָא דְמַהֲיֻמְנוּתָא עֲלָאָה. בְּצֵלָא דְקַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא:

ליעול דְּוֹד מְלָבָא מְשִׁיחָא. (דהכי סליק סב"ה במספר קמ"ו, ס' גי' ו', כ"ו גי' ב, ה' גי' ה', והכלל הרי י"ד, גי' דְּוֹד. גם ב"פ סוכה וחי' אותיות גי' ק"ז כמנין דְּוֹד הוא הקטן). וְלִיעוּל עִמָּה אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וְיוֹסֵף:

"בְּסֶפֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים."

תיבו אֲשָׁפִיזִין עֲלָאִין קְדִישִׁין.

תיבו אֲבָהִן עֲלָאִין קְדִישִׁין: לְמִיתָב בְּצֵלָא דְמַהֲיֻמְנוּתָא עֲלָאָה בְּצֵלָא דְקַדְשָׁא בְּרִידָא הוּא: וְכַפָּא חוּלְקָנָא וְכַפָּא חוּלְקָהוֹן דִּישְׂרָאֵל. דְּכַתִּיב: "כִּי חֶלֶק יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה עִמּוֹ יַעֲקֹב כָּבֵל נִחְלָתוֹ:"

אחר כך ישב בסוכה ויאמר (מלשון הכמים ח"ב)

ליל א' וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. וְיְהוָה יֵאֱהוּדְנָה בְּרַף אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל: (פ"ו)

ליל ב' וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצָה הַהִיא. וַיִּמְצָא בַּשָּׂנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים. וַיְבָרַכְהוּ יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה:

(פ"ז)

ליל ג' מֵה טָבוּ אֶהְלִיף יַעֲקֹב מִשְׁכְּנוֹתֶיהָ יִשְׂרָאֵל: (פ"ח)

ליל ד' תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב: (פ"ט)

וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה: (פ"י)

ולא קם נביא עוד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה פְּנִים אֶל פְּנִים: (פ"יא)

ליל ה' וַיְדַבֵּר יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה אֶל מִשָּׁה לֵאמֹר: דְּבַר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם:

יְבָרַכְךָ יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יֵאֵר יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה פְּנֵינוּ אֵלֶיךָ וַיִּזְנַנְךָ: יִשָּׂא יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה

יֵאֱהוּדְנָה פְּנֵינוּ אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם: וַשְּׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: (פ"יב)

ליל ו' וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כְּזֹזוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי זָדַל לְסַפֵּר כִּי אֵין מְסַפֵּר: (פ"יג)

בֶּן פָּרֶת יוֹסֵף בֶּן פָּרֶת עָלֵי עֵינָיו. בְּנוֹת צַעֲדָה עָלֵי שׁוֹר: (פ"יד)

וליוסף אָמַר מְבָרַכֶת יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה יֵאֱהוּדְנָה אֶרְצוֹ. מִמְּגַד שָׁמַיִם מִטֵּל וּמִתְהוֹם רוֹבְצַת תְּזוֹת: וּמִמְּגַד תִּבּוּאוֹת שְׁמֵשׁ וּמִמְּגַד גְּרֵשׁ יְרוּזִים: וּמִרֵּאשׁ הַרְרֵי קָדָם וּמִמְּגַד גְּבָעוֹת עוֹלָם: וּמִמְּגַד אֶרֶץ

וּמִלָּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה תִּבּוּאוֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקַד נְזִיר אֲזִיּוֹ: (פ"טו)

ליל ז' וַיְהִי דְּוֹד לְכָל דְּרָכָיו מִשְׁכִּיל וְיְהוָה יֵאֱהוּדְנָה עִמּוֹ. (פ"טז)

מִגְדוֹל יְשׁוּעוֹת מְלָכוֹ וְעֵשָׂה זָסַד לְמִשְׁיָזוֹ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם: (פ"טז)

יש נוהגים לומר פְּסוּקִים אֵלוֹ בְּסִפָּה:

יום א' שׁוּבָה יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה זִלְצָה נֶפֶשׁ י, הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן זִסְדָּךָ: יְהִי זִסְדָּךָ יְהוָה יֵאֱהוּדְנָה

עֲלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִזְלַנּוּ לָךְ: קוּמָה עֲזַרְתָּה לָנוּ. וּפְדָנוּ לְמַעַן זִסְדָּךָ:

יום ב' עוררה את גבורתך, ולכה לישועתה לנו: וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד
אמיד זרועך לדור. לכל יבא גבורתך: לך זרוע עם גבורה. תעז ידך תרום ימינך: עתה
ידעתי כי הושיע יהוה יאהדונהי משיזוזו יענהו משמי קדשו. בגבורות ישע ימינו:

יום ג' תתן לראשך לזית זון. עטרת תפארת תמגנך: כי תפארת עזמו אתה. וברצונך תרום
קרננו: עורי עורי לבשי עזך ציון לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקדש: ולתתך
עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת. ולהיותך עם קדוש ליהוה יאהדונהי
אלהיך כאשר דבר:

יום ד' יהוה יאהדונהי אלהים צבאות השיבנו. האר פניך ונושעה: תודיעני ארזו זיזים שבע
שמזות את פניך. נעימות בימינך נצ"ז:

יום ה' יהוה יאהדונהי אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ. אשר תנה הודך על השמים: גדול
כבודו בישועתך. הו"ד והדר תשובה עליו: והשמיע יהוה יאהדונהי את הו"ד קולו. ונזות
זרועו יראה:

יום ו' נכספה וגם כלתה נפש"י לזצרות יהוה יאהדונהי לבי ובשרי ירננו אל אל זזי: יצאת
לישע עמך לישע את משיזך. מזוצת ראש מבית רשע ערות יסו"ד עד צואר סלה:

יום ז' כי אתה אדני טוב וסלזו ורב זוסד לכל קוראיך: מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך
בכל דור ודור: והיה יהוה יאהדונהי למלך על כל הארץ. ביום ההוא יהיה יהוה יאהדונהי
יאהדונהי אזור ושמו אזור:

לך יהוה יאהדונהי הגדלה והגבורה והתפארת והנצוז וההוד כי כל בשמים ובארץ. לך
יהוה יאהדונהי הממלכה והמתנשא לכל לראש:

יהי רצון מלפניך יהוה יאהדונהי אלהי ואלהי אבותי, שתשרה שכינתך בינינו, ותפרש עלינו סבת שלומך, בזכות
מצות סבה שאנחנו מקימים, ליחדא שמא דקדשא בריך הוא ושכינתה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה
ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולהקיף אותם מזוי כבודך הקדוש והטהור, נטוי על ראשיהם מלמעלה, כנשר יעיר
קנו, ומשם ישפע שפע החיים לעבדך (פכ"פ אמתך). ובזכות צאתי מביתי החוצה, ודרך מצוותיך ארוצה, יחשב לי זאת
כאלו הרחקתי גדוד, והרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני, ומאשפיזין עלאין אשפיזין דמהמנותא תהינינה אזני קשבות
רב ברכות, ולרעבים גם צמאים תן להם ומימם הנאמנים, ותתן לי זכות לשבת ולחסות בסתר צל כנפיך בעת
פסירתתי מן העולם, ולחסות מזרם וממטר, כי תמטיר על רשעים פחים. ותהא חשוכה מצות סבה זו שאני מקים כאלו
קמתיה בכל פרטיה ודקדוקיה ותנאיה וכל מצוות התלויות בה, ותיטיב לנו החתימה, ותוכנו לישוב ימים רבים על
האדמה אדמת הקדש בעבודתך וביראתך: ברוך יהוה יאהדונהי לעולם ואמן:

סדר הדלקת הנרות לכבוד האושפיזין

יש נוהגים להדליק נר מיוחד בכל לילה לכבוד שבעה אושפיזין בליל א' אומרים הריני מדליק נר זה לכבוד אברהם אבינו ע"ה. ויש נוהגים להדליק כל לילה שבעה נרות לכבוד השבעה אושפיזין. ובשבת ידליק בע"ש קודם שיצא לביהכנ"ס.

לשם יחוד קודם הדלקת נרות של האושפיזין

לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּיהּ

יֵאֱהֻדוּנְהִי

בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ

יֵאֱהֻהוּיָהּ אֵיִהֻהוּיָהּ

לְיַחְדָּא שְׁם י"ה בּו"ה

בְּיַחְדָּא שְׁלָיִם

יְהוּה

בְּשֵׁם כּוֹל יִשְׂרָאֵל

הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְהַדְלִיק נֵר לְכַבּוֹד הָאֲשֻׁפִּיזִין קַדִּישֵׁין הַבָּאִים לְסַפְתָּנוּ, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה יֵאֱהֻדוּנְהִי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיֵאִירוּ אוֹרָם עָלֵינוּ וְעַל כּוֹל יִשְׂרָאֵל אֲחֵינוּ, וְנִזְכָּה לְהַדְבֵּק בָּהֶם וְלִינֵק מֵהֶם הַשֹּׁפֵעַ הָרָאוּי לָנוּ, וְשְׂיֵאִירוּ אֶת דְּרָכֵינוּ, וְאֶת דְּרֶךְ בְּנֵינוּ בְּתוֹרַהּ וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם, וּבְזִכּוֹתֵם שְׁנִזְכָּה לְשַׁפֵּעַ שָׁל בְּרָכוֹת בְּרוּחָנוֹת וּבְנִשְׁמֵיּוֹת וְשְׂיֵאִיר אוֹרָם אֵתָנוּ כּוֹל זְמַי הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וְיִגַּן עָלֵינוּ וְעַל כּוֹל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי אֲבֹתֵנוּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב מִשָּׁה אֶהְרֹן יוֹסֵף וְדָוִד, וְנִזְכָּה לַעֲשׂוֹת נְחֵם רִיחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ.

וְיְהִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה: (ב"פ)